SCOTT ADAMS

TANRI'NIN ENKAZI

BİR DÜŞÜNCE DENEYİ

DKY

Tanrı'nın Enkazı

Scott Adams

DKY Güncel Kitaplar

İngilizce'den Çeviren:
Özlem Özarpacı

Yayına Hazırlayan:
Ilgın Yıldız

Sayfa Tasarımı:
Caler Çakmak

Kapak Tasarımı:
Emre Arın

ISBN: 978-975-553-500-5

Baskı: Şubat 2009

Baskı Cilt:
Ayhan Matbaası
Mahmut Bey Mah. Deve Kaldırım Cad.
Gelincik Sok. No: 6 Kat 3 Bağcılar/İstanbul
(0212) 445 32 38

DKY

Himaye-i Etfal Sokak No: 6/2 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 514 61 57 - (0212) 514 61 58

Tanrı'nın Enkazı

Scott Adams

Çeviri:
Özlem Özarpacı

DKY

P. N. O için

Scott Adams

Scott Raymond Adams, 1957'de New York'ta doğdu. Yaratıcısı olduğu ve 65 ülkede 2000 adet gazetede, 25 dilde yayımlanan *Dilbert*, satirik ofis mizahıyla, tipik bir bant-karikatürün ötesine geçti; kitapları, animasyon televizyon dizisi, bilgisayar oyunu ve tüketim ürünlerine uzanan, ticari bir başarıyı yakaladı. National Cartoonist Society Reuben Award ve Newspaper Comic Strip Award (1997) gibi ödüllerin sahibi olan Adams, istisnai bir zekâyla oluşturduğu, iş dünyası üzerine ve deneysel felsefe kitaplarıyla da çok okunan ve sevilen bir yazar.

Özlem Özarpacı

1979 yılında, İstanbul'da doğdu. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sinema Televizyon Bölümü'nden, 2002 yılında mezun olduktan sonra, film dağıtım şirketlerinde, satın alma ve dağıtım departmanlarında görev aldı. Çeşitli dergilerde, çevirileri ve metinleri yayımlandı. Özarpacı, halen Erman Film bünyesinde dağıtımcılık görevini yürütüyor ve çevirmenlik uğraşını sürdürüyor.

İçindekiler

Önsöz	9
Paket	13
İhtiyar	17
Özgür İraden	25
Tanrı'nın Özgür İradesi	31
Bilim	33
Özgür İrade Nerededir?	39
Gerçek İnanç	43
Yol Haritaları	47
İllüzyon Jeneratörü	49
Reenkarnasyon, Ufolar ve Tanrı	55
Tanrı'nın Dürtüsü	59
Tanrı'nın Enkazı	63
Tanrı'nın Bilinci	67
Tanrı Külü Fiziği	73
1 Kuruşun Özgür İradesi	81
Evrim	85
Şüphecilerin Hastalığı	93
ESP ve Şans	95
ESP ve Kalıp Tanıma	99
Işık	105
Meraklı Arılar	111

İrade Gücü 113
Kutsal Topraklar 117
Tanrı'yla Savaşmak 119
İlişkiler 125
Olumlamalar 135
Beşinci Seviye 143
Eve Gidiş 149
Savaştan Sonra 151

Önsöz

Bu bir *Dilbert* kitabı değil. İçinde espri yok. Ben ona kurmaca bir hikâyeyle sarmalanmış, 151 sayfalık bir düşünce deneyi diyorum. Düşünce deneyi kısmını sonra açıklayacağım.

Tanrı'nın Enkazı normal yayıncılık kategorilerine uymuyor. Malzemenin kurmaca olup olmadığı konusunda bile bir anlaşmazlık söz konusu. Karakterler var olmadığı için, ben kurmaca olduğunu iddia ediyorum. Bazı insanlar, karakterlerin düşünceleri ve felsefeleri okuyucu üzerinde kalıcı bir etki bırakabildiği için, hikâyenin kurmaca olmadığını iddia ediyorlar.

Hikâyede şiddet, seksüel içerik ve saldırgan bir dil yok. Fakat karakterler tarafından ifade edilen düşünceler genç zihinler için uygun değil. On dört yaşın altındakiler bunu okumamalı.

Tanrı'nın Enkazı için hedeflenen okuyucular, beyinlerinin, kafataslarının içinde fırıl fırıl dönmesinden hoşlanan kişiler. Belirli bir yaştan sonra çoğu insan yeni fikirlerden rahatsızlık duyar. Bu yaş kişiye göre değişir fakat eğer (ruhen) elli beşin üstündeyseniz, muhtemelen bu düşünce deneyinden hoşlanmayacaksınız. Otuz beşini süren

bir seksenlikseniz sevebilirsiniz. Eğer yaşınız yirmi üçse, sevme olasılığınız oldukça yüksek.

Hikâyenin ana karakterinin muhtemelen daha önce hiç duymadığınız bir Tanrı görüşü var. Eğer hayali bir karakterin geleneksel olmayan Tanrı görüşünden incineceğinizi düşünüyorsanız, lütfen bunu okumayın.

Karakterler tarafından ifade edilen düşünceler ve felsefeler, bahsetmeye değmeyecek birkaç noktadaki tesadüf dışında, bana ait değil. Lütfen bana, görüşlerimin neden yanlış olduğuyla ilgili tutkulu açıklamalarınızı yazmayın. Romanımı okuyarak düşüncelerimi keşfetmeyeceksiniz.

Tanrı'nın Enkazı'ndaki ana karakter, her şeyi biliyor. Tam olarak her şeyi. Bu, bir yazar olarak beni zorladı. Bilinebilecek her şeyi düşündüğünüzde, ben pek bir şey bilmiyorum. Çözümüm, şüphecilerin formülünü kullanarak kulağa zekice gelen cevaplar yaratmaktı:

En basit açıklama genellikle doğrudur.

Deneyimlerim bana, bu karmaşık dünyada en basit açıklamanın genellikle büsbütün yanlış olduğunu söyler. Fakat fark ettiğim şey, en basit açıklamanın genellikle kulağa doğru geldiği ve herhangi karmaşık bir açıklamadan çok daha ikna edici olduğuydu. Bu da, buradaki amaçlarım için yeterince iyi.

En basit açıklama yaklaşımı, umduğumdan çok daha kışkırtıcı oldu. Büyük Sorular için en basit açıklamalar, normalde kesişmeyen yolları birbirine bağladı. *Tanrı'nın Enkazı*'ndaki gerçeklik tanımı, bildiğim kadarıyla doğru değil fakat tuhaf bir biçimde zorlayıcı. Düşünce deneyi de bu noktada yatıyor:

En basit açıklamalarda neyin yanlış olduğunu bulmaya çalış.

Ana karakter bir dizi bilimsel "gerçek" açıklar. En acayip açıklamalarından bazıları bilim adamlarının genel olarak inandıklarıyla tutarlılık gösteriyor. Söylediklerinden bazıları ise kulağa doğru gelmek için tasarlanmış yaratıcı palavralar. Farkı bulup bulamadığınızı görün.

Hikâye gibi görünen bu düşünce deneyini sevebilirsiniz. Ya da nefret edebilirsiniz. Fakat kolayca kafanızdan atamayacaksınız. *Tanrı'nın Enkazı*'ndan alacağınız keyfi artırmak için, onu zeki bir arkadaşınızla paylaşın ve lezzetli bir içki eşliğinde tartışın.

Paket

Yağmur her şeyin sesini farklı kılıyordu- dağıtım aracımın motoru, yere yakın bir bulut tabakasının altından akıp giden trafik, ara sıra gelen vurdumduymaz korna sesi. İşim, harika sayılmazdı fakat kötü de değildi. Şehri öyle iyi biliyordum ki, hem düşüncelere dalıp, hem de işimi hallediyor, maaşımı alıyor ve kendime fazlaca vakit ayırabiliyordum. Düşüncelere daldığınızda, gidip gelirken geçen zaman buharlaşır. Sanki bir durakta gözden kaybolup diğerinde tekrar ortaya çıkabilirmişim gibi.

Hikâyem, günün birinde, daha önce hiç gitmediğim bir yere dağıtım yaptığımda başladı. Bu genellikle eğlenceli bir meydan okumadır. Yeni bir yeri, harita kullanmadan bulduğunuzda, bir tür tatmin duyarsınız. Çaylaklar harita kullanır.

Eğer şehirde yeterince uzun süre çalışırsanız, sizinle ilişkisini kişisel bir boyuta taşır. Caddeler ruh hallerini gözler önüne serer. Bazen trafik ışıkları sizi sever. Bazen de sizinle savaşır. Yeni bir binanın izini kovalarken, şehrin sizin tarafınızda olmasını dilersiniz. Kafanızı biraz çalıştırmanız gerekir –buna eleme süreci diyebilirsiniz– ve biraz

da içgüdüye ihtiyaç duyarsınız fakat ikisinden de çok değil. Fazla düşünürseniz, hedefinizden uzağa gidersiniz ve kendinizi Pier veya Tenderloin'de bulursunuz. Eğer rahatlar ve şehrin yardım etmesine izin verirseniz, istikamet, işi üstlenir. Bu da o günlerden biriydi.

Belirli bir işareti fark etmeden aynı rotadan kaç kez geçebileceğiniz şaşırtıcı. Sonra da, tam onu ararken, önünüze çıkıverir. Evren Bulvarı. Bir gün önce orada olmadığına yemin edebilirdim fakat biliyordum; işler böyle yürümezdi.

Dağınık bir paketti, şirket standartlarına ancak uyuyordu. Araçtan kapı girişine olan mesafeyi hesapladım ve ambalaj kâğıdının yağmurla baş edebileceğine karar verdim. Paketin adına da, kendi adıma da yağmura teslim oldum.

Bu teslimat imza gerektiriyordu. Bu türden olanlar, en iyileriydi. Sohbet esnasında garip sessizlikler olmadan insanlarla konuşabiliyordum. İnsanları severdim fakat bir neden olmadan laflarken pek rahat hissetmezdim. Teslimat, sığ bir etkileşim için iyi bir mazeretti. İnsanlar beni görmekten memnun oluyordu ve ben de sözcüklerden yana hiç fire vermezdim. "Bu satırı imzalayın," derdim ve onlar da "Teşekkürler," derdi. Birbirimize birkaç anlamsız dilekte bulunurduk ve ben de giderdim. İşler böyle yürümeliydi.

Şatafatlı tahta kapıya ulaşana dek dört basamak çıktım ve zili çaldım. Boğuk bir ding dong

içeriyi doldurdu ve kapı pervazının çatlaklarından dışarı sızdı.

Kuryeler, teslimatın başarısız olduğunun itirafı, o küçük not kâğıtlarını bırakmayı sevmezler. Bu, işin en baştan tekrarlanması anlamına gelir. Ben işimi tek seferde halletmeyi severim. Görevlerimin bir başlangıcı ve bir sonu olmasından hoşlanırım. Neredeyse her müşteri, kapıya yaklaşık olarak bir dakikada gelebilir. Fakat ben genellikle birileri rahatsızdır veya yürüme güçlüğü çekiyordur diye iki dakika beklerim. Yağmurlu bir San Francisco ikindisinde kapıda dikiliyorsanız, iki dakika sonsuzluk gibidir.

Çaylaklar ceket giyer.

İki dakika geçti. Şirket kuralları, kapın kolunu çeviremeyeceğimi söylüyordu. Bu konuda çok katıydılar.

Ah, kurallar.

İhtiyar

Kapının fazlaca büyük topuzu, hiç direnmeden yağlanmış yuvasında döndü. Şehirde kilitlenmemiş kapılar bulmaya artık şaşırmıyordum. Belki bilinçaltımızın belirli bir seviyesinde, kendi türümüzden korunma ihtiyacı duyduğumuza inanmıyoruz.

Paketi içeri bırakıp müşterinin adına imza atabileceğime karar verdim. Daha önce de müşteriler adına imza atmıştım ve şikâyet eden çıkmamıştı. Bu bir kovulma sebebiydi; tabii eğer yakalanırsanız.

İçeride, büyük, aydınlatılmış tablolarla ve suni kırmızı kumaşla kaplı duvarların eşlik ettiği, uzun, karanlık koridoru görebiliyordum. Sonunda, titrek bir ışığı ağırlayan ve kapısı hafifçe aralanmış bir oda vardı. Evde biri vardı ve zili duyması gerekirdi. Tekinsiz bir duyguya kapıldım. Bazen, tek başına ölen ve haftalarca kimsenin fark etmediği yaşlı insanlarla ilgili haberler okursunuz. Aklım buna takıldı. İçeri adım atıp kapıyı kapadım ve sıcaklığın tadını çıkararak birazdan ne yapmam gerektiğini düşündüm.

"Merhaba!" diye seslendim, profesyonel sesimin tehditkâr çıkmamasını umarak. Holde, tablo-

ların orijinal göründüğünü fark ederek ayaklarımı sürüdüm. Birinin parası vardı. Hem de çok.

Kesik kesik gelen ışığın kaynağı kocaman taş bir şömineydi. Sessizliğimin nedeninden emin olamayarak içeri girdim. Oda, bir şekilde hem yalın, hem de şatafatlıydı. Yarı alev rengi, yarı siyah; ahşap antika mobilyalar, girift desenli duvarlar ve ahşap parkelerle döşenmişti. Gözbebeklerim, silüetleri taramak üzere büyüdü.

Gölgelerin içinden, ihtiyar bir adamın sesi yükseldi. "Ben de seni bekliyordum."

Irkildim ve kendi kendime içeri girdiğim için biraz suçlu hissettim. Sesin nereden geldiğini saptamam bir dakika sürdü. Sanki odanın kendisinden geliyor gibiydi. Bir şey kımıldadı ve şöminenin uzak tarafında, ahşap sallanan koltukta, kırmızı ekoseli bir battaniye içinde alelacele sarılmış bir puro gibi görünen, ufacık bir şekil fark ettim. Minicik, kırışık elleri, battaniyeye sımsıkı kenetlenmişti. Kumaş terliklerin içindeki iki küçük ayak, örtüden dışarı sarkıyordu.

"Kapınız açıktı," dedim; sanki bu içeri girmem için yeterli bir nedenmiş gibi. "Paketiniz var."

Duyduğum tek şey, ateşin sesiydi. Bir yanıt bekledim. Böyle olması gerekiyordu. Birine bir şey söylendiğinde, karşılık vermesi beklenir. İhtiyar, tepkisizdi.

Belki beni süzerek baktı ve sallandı ya da belki de verecek bir yanıt bulamamıştı. Ben zaten söyle-

mem gerekeni söylemiştim, bu yüzden çok uzun görünen bir süre boyunca sessiz kaldım. Bir tebessüm gördüğümü düşündüm ya da belki bir kas hareketiydi. Günlerdir sesini kullanmamış birine özgü ihtiyatlı bir edayla, tuhaf bir soru sordu.

"Eğer bir bozuk parayı bin defa havaya atarsan, kaç kez tura gelir?"

Yaşlılar, gençlik hallerinin yansımasına düştüklerinde ürkütücü olurlar. Dilbilgisel açıdan mantıklı gelen fakat gerçeklikle her zaman bağlantı kurmayan şeyler söylerler. Büyükbabamın kocamış halini anımsadım; nasıl da alakasız şeylerden bahsederdi. En iyisi oyuna katılmaktı.

"Kaç kez atıyorsan, yüzde ellisi tura gelir," dedim konuyu değiştirmeden önce. "Paket için imza almam gerekiyor."

"Neden?"

"Çünkü" dedim yanıtımın ne kadar bilgi içermesi gerektiğini tartarak, "Paketi gönderen kişi, teslim alındığından emin olmak için imza istiyor."

"Neden yüzde elli tura gelir, diye sormak istedim."

"Sanırım bozuk paranın her iki tarafı da eşit ağırlıkta olduğundan, her iki tarafa düşme şansı da yüzde elli." Sesimin lütfeder gibi çıkmasını engellemeyi denedim; bunu başarabildiğimden emin değildim.

"Nedenini açıklamadın. Basitçe birkaç gerçek sıraladın."

Neler olup bittiğini anlamıştım. İhtiyar, hileli sorusunu gelen herkese sırayla soruyordu. Can alıcı bir nokta veya zekice bir cevap olmalıydı, böylece oynamayı sürdürdüm.

Toplayabildiğim tüm yapay ilgiyle, "Yanıt nedir?" diye sordum. "Yanıt," dedi, "Bu soruya 'neden?' diye sorulamaz."

"Bunu her şey için söyleyebilirsiniz."

Ansızın gayet tutarlı görünerek "Hayır" diye yanıtladı. "Tüm diğer soruların 'neden'e verecek bir yanıtı vardır. Sadece olasılık açıklanamaz."

Can alıcı nokta için bir süre bekledim fakat gelmedi. "Bu kadar mı?" diye sordum.

"Göründüğünden daha fazlası."

"Hâlâ imza almam gerek." İhtiyara yaklaştım ve teyit kâğıdını uzattım fakat almak için kımıldamadı. Şimdi onu daha iyi görebiliyordum. Derisi lekeli ve kırışıktı fakat gözleri çarpıcı bir şekilde berraktı. Gri saç tutamları, her iki kulağında da toplanmıştı ve duruşu yerçekimiyle sürüp giden bir sohbet halindeydi. Yaşlı değildi. Kadimdi.

Başıyla belgeyi işaret etti. "Sen imzalayabilirsin."

Dağıtım işinde yaşlılar için pek çok ayrıcalık yaparız, bu yüzden imzalamakta bir sakınca görmedim. Düşündüm ki, elleri ve gözleri eskisi kadar iyi değil ve ben de onu kalem kullanma zahmetinden kurtarabilirim.

İmzalamadan önce ismi okudum.

Avatar. A-v-a-t-a-r.[1]

"O senin" dedi.

"Ne benim?"

"Paket."

"Ben sadece paketleri dağıtırım," dedim. "Benim işim bunu size getirmek. Bu sizin paketiniz."

"Hayır senin."

Kaçış stratejimi planlarken "Hım... peki" dedim. Dışarı çıkarken paketi koridora bırakabilirim, diye düşündüm. İhtiyarın bakıcısı onu bulurdu.

"Pakette ne var?" diye sordum. O tuhaf dakikanın geçmesini umdum.

"Sorunun yanıtı."

"Bir yanıt beklemiyordum."

"Anlıyorum" dedi ihtiyar.

Nasıl karşılık vereceğimi bilemedim; o yüzden sustum.

O devam etti, "Basit bir soru sormama izin ver: Sen mi paketi getiriyorsun, paket mi seni getiriyor?

Zekâsı sinirimi bozmuş fakat kuşkusuz, ilgimi de çekmişti. İhtiyarın durumunu bilmiyordum fakat başta düşündüğüm gibi aciz değildi. Saatime bir göz attım. Neredeyse öğle yemeği vakti. Bunun nereye varacağını görmeye karar verdim.

"Ben paketi getirdim," diye yanıtladım. Besbelli yeterli göründü.

---

(1) Hindu mitolojisinde bir tanrının insan veya hayvan şeklinde yeryüzüne inmesi (ç.n.)

"Eğer pakette adres olmasaydı, onu buraya getirir miydin?"

"Hayır" dedim.

"O zaman paketi dağıtabilmek için paketin katılımına da ihtiyacın olduğunu kabul ediyorsun. Paket sana nereye gideceğini söyledi."

"Sanırım bu bir şekilde doğru. Ama bu dağıtımın en önemsiz kısmı. Aracı kullanma, taşıma ve yürüme işini ben yaptım. İşin önemli kısmı bu."

"İşin her iki kısmı da gerekliyken, nasıl biri diğerinden daha önemli olabilir?" diye sordu.

"Bakın," dedim, "paketi tutuyorum ve onunla yürüyorum. Bu dağıtımdır. Ben paketi dağıtıyorum. Yaptığım iş bu. Ben paket dağıtıcısıyım."

"Böyle de bakılabilir. Öte yandan, sen ve paket buraya aynı anda geldiniz. Bu da demektir ki, ikiniz de gereklisiniz. Bence paket seni buraya getirdi."

Bu yorumda çarpık bir mantık vardı ve pes etmeye niyetli değildim. "Farklılık amaçta. Eğer paketi buraya bırakır gidersem, bu kimin kimi getirdiği sorusunu çözer."

"Belki çözerdi," dedi şömineye doğru dönerken. "Ateşe bir kütük daha atabilir misin?"

Büyük bir tane seçtim. Kor alevler, onun gelişini kutladı. Kütüğün, ihtiyarı sıcak tutma konusunda kendi payına düşen görevi yaptığı için memnun olduğuna dair kısacık bir izlenime kapıldım. Aptalca bir düşünceydi. Ellerimi silkeledim ve gitmek için döndüm.

Kendisininkinin yanında bulunan başka bir sallanan sandalyeyi işaret ederek, "Sandalye senin" dedi. Bir tane daha olduğunu fark etmemiştim.

İhtiyarın yüzü, yararlı uğraşların doldurduğu bir ömrü gözler önüne seriyordu. Biraz arkadaşlığı hak ettiğini ve ona eşlik etmekten memnun olacağını düşündüm. Diğer seçeneğim, öğle yemeği çantam ve minibüsümün arkası olacaktı. Belki de hiç seçenek yoktu.

Ritminin beni çözmesine izin vererek, sallanan sandalyeye yerleştim. Son derece rahatlatıcıydı. Oda şimdi daha canlı görünüyordu ve sahibinin kişiliğiyle yankılanıyordu. Mobilyalar, belli ki tamamen rahatlık için tasarlanmıştı. Odadaki her şey taştan, ahşaptan ya da ağaçtan yapılmış ve çoğunlukla sonbahar renklerindeydi. Oda, sanki topraktan fışkırıp San Francisco'nun orta yerinden çıkıvermişti.

Özgür İraden

"Tanrı'ya inanır mısın?" diye sordu ihtiyar; sanki birbirimizi ezelden beri tanıyormuşuz da bu konuyu tartışmayı ihmal etmişiz gibi. Bu hayattan göçüp gitmesinin, daha iyi bir şeyin başlangıcı olacağına dair bir güvence istediğini sandım. Kibar bir yanıt verdim.

"Bir Tanrı olmalı" dedim. "Aksi halde hiçbirimiz burada olmazdık." Yeterli bir neden değildi fakat daha fazlasına ihtiyacı olmadığını düşündüm.

"Tanrı'nın mutlak güce, insanların da özgür iradeye sahip olduğuna inanıyor musun?" diye sordu.

"Bunlar, Tanrı konusunda standart bilgiler. Dolayısıyla evet."

"Tanrı'nın her şeye gücü yetseydi, geleceği bilemez miydi?"

"Tabii ki."

"Tanrı geleceği elinde tutuyorsa, o halde bütün seçimlerimiz zaten yapıldı, değil mi? Özgür irade bir illüzyon olmalı."

Zekiydi fakat bu tuzağa düşmeyecektim.

"Tanrı, özgür irademizi kullanarak gelecekte

olacağımız kişiyi belirlememize izin veriyor" diye açıkladım.

"O halde, Tanrı'nın geleceği bilmediğine inanıyorsun."

"Sanırım bilmiyor," diye kabul ettim. "Fakat bilmemeyi tercih ediyor olmalı."

"Dolayısıyla Tanrı'nın hem geleceği bilip, hem de insanlara özgür irade vermesinin olanaksız olduğuna katılıyorsun?"

"Bunun hakkında daha önce düşünmemiştim fakat sanırım doğru. Kendi yolumuzu bulmamızı istiyor olmalı; bu yüzden kasıtlı olarak geleceği görmemeyi tercih ediyor."

"Tanrı kimin çıkarı için geleceği belirleme gücünü kullanmıyor?" diye sordu.

"Şey, hem kendi çıkarı için, hem de bizim çıkarımız için olmalı" sonucuna vardım. "Daha azıyla yetinmek zorunda olmazdı."

İhtiyar devam etti. "Tanrı insanlara özgür iradeye sahip olduklarına dair bir illüzyon vermiş olamaz mı? Sanki gerçekten özgür irademiz varmış gibi mutlu olurduk, hem de Tanrı geleceği görme yetisini elinde tutardı. Bu, senin Tanrı için önerdiğinden daha iyi bir çözüm değil mi?"

"Tanrı neden bizi yanlış yönlendirmek istesin?"

"Eğer Tanrı varsa, dürtülerine kesinlikle akıl sır ermez. Hiç kimse neden özgür irade verdiğini veya niye insanların ruhlarıyla ilgilendiğini ya da

acının ve ıstırabın neden yaşamın gerekli parçaları olduğunu bilmiyor."

"Tanrı'nın dürtüleriyle ilgili bildiğim bir şey var; bizi seviyor olmalı değil mi?" Dünyadaki bütün problemleri düşününce buna ben de ikna olmamıştım fakat ne yanıt vereceğini merak ediyordum.

"Sevmek mi? İnsan olarak anladığın şekildeki sevgiyi mi kastediyorsun?

"Şey, tam olarak değil fakat temel olarak aynı şey. Yani, sevmek sevmektir."

"Bir beyin cerrahı, sana beynin belirli bir bölümünün sevme yetisini kontrol ettiğini söyler. O kısım zarar görürse, insanlar sevmekten, başkalarıyla ilgilenmekten aciz olurlar."

"Yani?"

"Yani, bizim küçük beyinlerimizin ürettiği sevginin, sınırsız gücü olan bir varlığın deneyimlerinin ürettiğiyle aynı olduğunu düşünmek çok kibirli bir tutum değil mi? Mutlak güce sahip olsan, neden kendini küçük sinir hücreleri kümesinden oluşturulmuş bir şey için sınırlarsın ki?"

Düşüncemin yönünü, daha iyi savunma yapmak adına değiştirdim. "Tanrı'nın sevgi anlayışına benzer bir şey hissediyor olmalıyız fakat O'nun hissettiği şekilde değil."

"Tanrı'nınkine benzer şekilde hissetmek ne demek? Her ikisi de yuvarlak olduğu için çakıl taşının güneşe benzer olduğunu söylemek gibi bir şey mi?"

"Belki de Tanrı, beyinlerimizi sevgiyi O'nun hissettiği şekilde hissetmemiz için tasarladı. İstese bunu yapabilirdi."

"Yani Tanrı'nın bazı şeyleri istediğine inanıyorsun. Ve bazı şeyleri, insanlara benzer bir şekilde sevdiğine. Tanrı'nın öfke ve bağışlama gibi duygular deneyimlediğine de inanıyor musun?"

"Bu da paketle birlikte geliyor," dedim, tartışmada bana ait kısmı ilerleterek.

"Yani sence Tanrı'nın bir karakteri var ve bu da insanların sahip olduğuna benzer bir şey?"

"Sanırım."

"Ne çeşit bir kibir, Tanrı'nın insanlar gibi olduğunu varsayar?" diye sordu.

"Tamam, Tanrı'nın tam olarak insanlar gibi bir karaktere sahip olmadığı fikrini kabul edebilirim. Belki de biz, sadece o şekilde konuşmak daha basit olduğu için Tanrı'nın bir kişiliği olduğunu varsayıyoruz. Ama burada önemli nokta bir şeyin gerçekliği yaratmış olması gerektiği. Gerçeklik, bir tesadüf olmak için fazla iyi tasarlanmış."

"Tanrı'ya, başka hiçbir açıklama olmadığı için mi inandığını söylüyorsun?" diye sordu.

"Bu nedenin büyük bir kısmını oluşturuyor."

"Eğer bir sihirbaz bir kaplanı yok ederse ve sen de bu numaranın gerçek sihir olmadan nasıl yapıldığını bilmiyorsan, bu durum onu gerçek sihir mi yapar?"

"Bu farklı. Bu sihirbaz da, diğer sihirbazlar da numaranın nasıl yapıldığını biliyor. Sihirbazın

yardımcısı bile nasıl yapıldığını biliyor. Biri nasıl yapıldığını bildiği sürece, onun gerçek sihir olmadığından emin olabilirim. Benim kişisel olarak nasıl yapıldığını bilmeme gerek yok." dedim.

"Eğer çok bilge biri, dünyanın Tanrı'nın eh olmadan nasıl tasarlandığını bilseydi, seni Tanrı'nın bu işle ilgisi olmadığına inandırabilir miydi?"

"Teoride evet. Fakat o kadar çok bilgiye sahip bir insan yok."

"Dürüst olmak gerekirse, emin olabileceğin tek şey, böyle bir insanın var olup olmadığını bilmiyor olman."

Tanrı'nın Özgür İradesi

"Tanrı'nın özgür iradesi var mı?" diye sordu.

"Besbelli var," dedim. Bu sohbet boyunca kendime en çok güven duyduğum noktaydı. "İnsanoğlunun özgür iradesinin olup olmadığının şüpheli olduğunu kabul ediyorum fakat Tanrı'nın mutlak gücü var. Mutlak güce sahip olman, istediğin her şeyi yapabileceğin anlamına gelir. Tanrı'nın özgür iradesi olmasaydı, o kadar da mutlak bir güce sahip sayılmazdı.

"Gerçekten öyle. Ve mutlak güce sahip olarak Tanrı, kendi geleceğinde ne var ne yok diye bakabilmeli, en ince ayrıntısına kadar görebilmeli."

"Evet, biliyorum. Eğer kendi geleceğini görebiliyorsa, kararları önceden belirlenmiş ya da eğer geleceği göremiyorsa mutlak bir güce sahip değil, diyeceksin."

"Mutlak güç, göründüğünden daha aldatıcıdır" dedi.

Bilim

"Nereye varacağını anladım," dedim. "Sen ateistsin. Cevapların bilimde yattığını ve tüm dindarların sanrılı insanlar olduğunu düşünüyorsun.

"Bir süre bilim konuşalım," diye yanıtladı.

Rahatladım. Bilimden hoşlanırdım. Okuldayken en favori konumdu. Din beni rahatsız ederdi. Din hakkında çok fazla düşünmemek en iyisiydi, fakat bilim düşünmek içindi. Gerçekler üzerine kuruluydu.

"Bilim hakkında çok şey biliyor musun?" diye sordum.

"Neredeyse hiçbir şey," dedi.

Kısa bir sohbet olacağını düşündüm ve böyle olması işime gelecekti çünkü öğle tatilim bitmek üzereydi.

"Mıknatısları düşün," dedi ihtiyar. "İki mıknatısı yakın tutarsan, birbirlerini çekerler. Oysa onları bağlayan bir madde yoktur.

"Vardır," diye düzelttim. "Manyetik alan. Kâğıdın üstündeki metal kırıntılarıyla deney yaptığında bunu görebilirsin. Kâğıdın altında mıknatısı tutarsın ve kırıntılar manyetik çizgiler boyunca toplaşırlar. Bu manyetik alandır.

"Demek bunu karşılayan bir sözcüğe sahipsin. Buna 'alan' diyorsun. Fakat avucunu bu adı verdiğin şeyle dolduramıyorsun. Bir kaba manyetik alanı doldurup yanında taşıyamıyorsun. Parçalara bölemiyorsun. Gücünü engelleyemiyorsun."

"Engelleyemiyor musun? Bunu bilmiyordum."

"Manyetik alanı, bir başka manyetik madde ekleyerek değiştirebilirsin fakat iki mıknatısın arasına, onları engellemek için koyabileceğin manyetik olmayan bir madde yok. Şu senin 'alan' tuhaf bir olay. Etkisini görebiliyoruz, onun için bir isim icat edebiliyoruz fakat herhangi bir fiziksel biçim içinde var olmuyor. Fiziksel biçimi olmayan bir şeyin, nasıl olur da fiziksel şeyler üzerinde bir etkisi olur?"

"Belki fiziksel bir şekli var fakat küçük olduğu için biz göremiyoruz. Bu mümkün. Belki minik manyetronlar ya da onun gibi bir şey vardır," dedim kelime uydurarak.

"Yerçekimini düşün," diye devam etti ihtiyar; yaratıcı yanıtımla ilgilenmeden. "Yerçekimi de hiçbir nesne tarafından engellenemeyen, görünmez bir güç. Tüm evrene ulaşır ve her şeyi birbirine bağlar; yine de fiziksel bir biçime sahip değildir."

"Sanırım Einstein, bunun büyük nesnelerin uzay-zamanı bükmesi olduğunu söylemişti," dedim seneler önce okuduğum bir dergi makalesinin anılarını eşeleyerek.

"Doğru, Einstein bunu söyledi. Peki, bu ne anlama geliyor?"

"Bu, uzayın eğrilmiş olduğu anlamına gelir, böylece nesneler birbirlerine çekilmiş gibi göründüğünde, bu sadece eğrilmiş uzayda en kısa yoldan seyahat etmeleridir."

"Eğrilmiş uzayı hayal edebiliyor musun?" diye sordu.

"Hayır, fakat sadece ben hayal edemiyorum diye doğru olmadığı anlamına gelmez. Einstein'la tartışamazsın."

Başka bir tarafa baktı. Ya cevabım onu rahatsız etmişti ya da sadece dinleniyordu. Enerji toplamak için beklediği ortaya çıktı. Küçük ciğerlerine bir nefes çekti ve başladı.

"Bilim adamları, kavrayışlarındaki boşlukları doldurmak için sık sık kelimeler icat ederler. Bu kelimeler, gerçek kavrayış elde edilene dek, kolaylık sağlar. Bazen kavrayış elde edilir ve geçici kelimeler daha anlamlı olanlarla yer değiştirir. Daha sıklıkla, her nasılsa, yamalanmış bu kelimeler, kendilerine ait bir yaşam elde edecektir ve kimse onların geçici olarak tasarlandığını hatırlamayacaktır."

"Örneğin bazı fizikçiler yerçekimini, her biri bükülmüş on boyut fikri çerçevesinde açıklar. Fakat bunlar gerçek sözcükler değildir. Sadece soyut denklemlerin parçalarını ifade etmek için kullanılmış geçici kelimelerdir. Günün birinde denklemlerin yararlı oldukları kanıtlansa da, bu diğer

boyutların varlığı konusunda hiçbir şey söylemezdi. Boyut, alan ve sonsuzluk gibi sözcükler, matematikçiler ve bilim adamları için kolaylık yaratmaktan başka bir şey yapmazlar. Bu sözcükler gerçekliğin tarifleri değildir; yine de öyle olduklarını varsayarız çünkü herkes, bir başkasının bu kelimelerin anlamını bildiğinden emindir."

Biraz afallamış halde, sallanarak dinledim.

"Sicim kuramını duymuş muydun?" diye sordu.

"Eh işte."

"Sicim kuramı, yerçekiminden manyetizma ve ışığa kadar, tüm fiziksel gerçekliğin, minik, sicim şekilli, titreşen nesneleri içeren tek bir büyük kuramla açıklanabileceğini söyler. Sicim kuramı, yararlı bir sonuç üretmemiştir. Hiçbir zaman deneyle kanıtlanmamıştır; yine de, binlerce fizikçi, doğruluğuna inanıp kariyerlerini ona adıyor."

"Belki de gerçekten doğrudur." Bir şeyler söyleme sırası bana gelmiş gibi görünüyordu.

"Her nesilden insanlar, onun, her an çözülebileceğini varsaydıkları birkaç sır dışında ihtiyacı olan tüm cevaplara sahip olduğuna inandı. Ve hepsi de, atalarının basite indirgeyici bir tutum sergilediğine ve aldanmış olduklarına inandı. Gerçekliği anlayan ilk kuşak olmanın ihtimali nedir?"

"İhtimalin az olduğunu düşünmüyorum. Her şeyin bir ilki vardır. Bilgisayarların icat edildiğini ve uzay yolculuğunu gördünüz. Belki biz de, sicim kuramını görenler oluruz."

"Bilgisayarlar ve roketler, kavrayışın değil, keşfin örnekleri," dedi. "Makineleri yapabilmek için gereken tek şey, bir şey olduğunda, sonuç olarak başka bir şeyin olduğu bilgisi. Bu basit kalıpların birikimi. Bir köpek, kalıpları öğrenebilir. Bu örneklerde 'neden?' yok. Elektrik akımının neden dolaştığını bilmiyoruz. Işığın neden sonsuza dek sabit bir hızda gittiğini bilmiyoruz. Tek yapabildiğimiz gözlemlemek ve kalıpları kaydetmek."

Özgür İrade Nerededir?

"Özgür iraden nerede?" diye sordu ihtiyar. "Beyninin bir parçası mı, yoksa bedeninin dışından kaynaklanıp bir şekilde davranışlarını mı kontrol ediyor?"

"Birkaç dakika önce bu sorunun yanıtını bildiğimi söylerdim. Fakat siz bazı varsayımlarımdan şüphe etmeme sebep oluyorsunuz."

"Şüphe etmek iyidir," dedi. "Fakat söyle bana, özgür iradenin nereden geldiğini düşünüyorsun?"

"Beynimden geldiğini söyleyeceğim. Yani beynimin bir işlevi olduğunu. Daha iyi bir yanıtım yok."

"Beynin bazı açılardan bir makine gibi öyle değil mi?" diye sordu.

Bu hileli bir soru gibi göründü, bu yüzden biraz kıpırdandım. "Beyin tam olarak bir makine gibi değil."

"Beyin, hepsi de fizik yasalarına uyan hücrelerden, sinir hücrelerinden, kimyasallardan, geçiş yollarından ve elektriksel aktiviteden oluşur. Beyninin bir parçası, belirli bir şekilde uyarıldığında, dilediğince tepki verebilir miydi? Yoksa her zaman belirli bir şekilde mi tepki verirdi?"

"Bunu test etmenin bir yolu yok. Kimse bilemez."

"Yani sadece test edilmiş şeyleri bilebileceğimize mi inanıyorsun?" diye sordu.

"Öyle demiyorum."

"O zaman bir şey söylemiyorsun, değil mi?"

Sanki öyleydi.

"Peki, özgür irade nerededir?" diye sordu yeniden.

"Ruhu kapsıyor olmalı." Daha iyi bir yanıtım yoktu.

"Ruh mu? Peki ruh nerededir?"

"Hiçbir yerde değildir. Sadece vardır."

"Yani sana göre ruh, doğada fiziksel bir biçimde değil" dedi.

"Sanırım hayır. Aksi takdirde biri büyük olasılıkla fiziksel kanıtını bulurdu," dedim.

"Yani fiziksel olmayan ruhun, fiziksel olan beyni etkilediğine mi inanıyorsun?"

"Hiç bu şekilde düşünmemiştim fakat sanırım inandığım bu."

"Ruhun, araba veya saat gibi diğer fiziksel şeyleri de etkilediğine inanıyor musun?"

"Hayır, bence ruh sadece beyni etkiliyor." Altından kalkamayacağım bir iddiada bulunmuştum.

"Ruhun diğer insanların beyinlerini de etkiliyor mu, ya da hangi beynin sana ait olduğunu biliyor mu?"

"Ruhum, hangi beynin bana ait olduğunu biliyor olmalı, aksi takdirde diğer ruhlar tarafından etkilenirdim ve özgür irademolmazdı."

Durdu. "Sana göre, ruhun beyninle, beynin olmayan diğer her şey arasındaki farkı biliyor. Ve bu konuda hiç yanılmıyor. Bu, ruhunun tıpkı bir makine gibi, bir yapıya ve kurallara sahip olduğu anlamına gelir."

"Böyle olmalı," diye onayladım.

"Eğer ruh özgür iradenin kaynağıysa, o zaman alternatifleri tartmalı ve kararlar vermeli."

"Bu onun işi."

"Fakat bu beynin yaptığı şey. Beynin yapabildiği işi yapması için neden ruha ihtiyaç duyasın?"

"Belki ruhun özgür iradesi var ve beynin yok." dedim. "Ya da ruh beynin özgür iradeye sahip olmasını sağlıyor. Veya ruh beyinden daha zeki ya da daha ahlâklı. Bilmiyorum." Mümkün olan her noktaya değinmeye çalıştım.

"Ruhun hareketleri kurallar tarafından kontrol edilmiyorsa, bu ruhun rastgele hareket ettiğini gösterir. Diğer tarafta, ruhun kurallar tarafından yönetiliyorsa ve karşılığında da seni yönetiyorsa, o zaman özgür iraden yok. Programlanmışsın. Bunun bir arası yok; hayatın ya tesadüfi ya da önceden belirlenmiş. Hangisi?"

Hayatım üzerinde hiçbir kontrolüm olmadığına inanmaya hazır değildim. "Belki Tanrı ruhumu yönetiyor," dedim.

"Eğer Tanrı ruhunu, ruhun da beynini yönetiyorsa, sen Tanrı'nın kuklasından daha fazlası değilsin. Bu durumda da özgür iraden varmış sayılmaz, değil mi?"

Tekrar denedim. "Belki Tanrı ruhumu bir şekilde belirli bir yöne doğru yönlendiriyor fakat hangi adımları atacağımı düşünmek bana kalmış."

"Sanki Tanrı sana bir tür zekâ testi vermiş gibi konuşuyorsun. Doğru seçimler yaparsan, ruhuna iyi şeyler olur. Demek istediğin bu mu?"

"Mesele zekâ değil, ahlâk" dedim.

"Ahlâk?"

"Evet ahlâk." Ne olduğunu bilmesem de iyi bir noktaya değindiğimi hissettim.

"Ahlâki kararlar verirken beynin de işin içinde mi, yoksa bu kararlar bedeninin dışında başka bir yerden mi geliyor?" diye sordu.

Sızlandım.

Gerçek İnanç

Takviyeye ihtiyaç duydum. "Bakın," dedim, "Dört milyar insan bir tür Tanrı'ya ve özgür iradeye inanıyor. Hepsi de yanılıyor olamaz."

"Çok az insan Tanrı'ya inanıyor," diye yanıtladı.

Apaçık ortada olan bir şeyi nasıl inkâr edebildiğini anlamadım. "Tabii ki inanıyorlar. Milyarlarca insan Tanrı'ya inanıyor."

İhtiyar, battaniyeye sarılı dirseğini, sallanan sandalyesinin koluna dayayarak bana doğru döndü.

"Dört milyar insan Tanrı'ya inandığını söylüyor fakat çok azı gerçekten inanıyor. İnsanlar Tanrı'ya inansalardı, hayatlarının her dakikasını bu inancın izinde yaşarlardı. Zenginler servetlerini ihtiyacı olanlara verirlerdi. Herkes, doğru dinin hangisi olduğunu belirlemek için zıvanadan çıkardı. Hiç kimse, yanlış dini seçmiş olabileceği ve sonsuz lanetlenme, kötü reenkarnasyon ya da tasavvur edilemeyen başka sonuçları seçmiş olabileceği düşüncesiyle rahat yaşayamazdı. İnsanlar hayatlarını, başkalarını da kendi dinlerine geçirmeye adarlardı.

"Tanrı'ya inanç, dünya üzerindeki şu kısa yaşamın uyanık geçirilen her anını etkileyecek, yüz-

de yüz takıntılı bir adanmışlık gerektirir. Fakat şu senin dört milyar sözde inanan, küçük bir kısım dışında, hayatını bu şekilde yaşamıyor. Çoğunluk, dünyevi ve pratik bir fayda olarak, inançlarının yararlığına inanıyor fakat altta yatan gerçekliğe inanmıyorlar."

Duyduklarıma inanamıyordum. "Onlara soracak olsanız, inandıklarını söylerlerdi."

"İnandıklarını söylerlerdi çünkü inanıyormuş gibi davranmak, dinden faydalanmak için gerekli. Diğer insanlara inandıklarını söylüyorlar ve inananların yaptıklarına benzer şeyler yapıyorlar; dua etmek, kutsal kitaplar okumak gibi. Fakat gerçek bir inananın yapacağı, gerçek bir inananın yapması gereken şeyleri yapmıyorlar.

"Eğer bir kamyonun sana doğru geldiğine inanıyorsan, yoldan çekilirsin. Bu, kamyonun gerçekliğine olan inançtır. İnsanlara kamyondan korktuğunu söylüyorsan fakat yoldan çekilmek için hiçbir şey yapmıyorsan, bu kamyona duyulan inanç değildir. Benzer biçimde, Tanrı'nın var olduğunu söylemek ve sonra günah işlemeye devam etmek, masum insanlar açlıktan ölüyorken servetini arttırmak inanç değildir. İnanç, en önemli kararlarını kontrol etmediğinde, bu, altta yatan gerçekliğe duyulan inanç değildir. Onlar inanmanın yararına inanıyorlar."

"Tanrı'nın var olmadığını mı söylüyorsunuz?" diye sordum, esas meseleye gelmeye çalışarak.

"İnsanların Tanrı'ya inandıklarını iddia ettiklerini fakat çoğunun tam anlamıyla inanmadığını söylüyorum. Sadece inanıyormuş gibi yapıyorlar çünkü bunu yapmakta dünyevi faydalar mevcut. Kendilerine bir illüzyon yaratıyorlar çünkü bu onları mutlu ediyor."

"O halde, yalnızca ateistlerin kendi inançlarına inandıklarını mı düşünüyorsunuz?" diye sordum.

"Hayır. Ateistler de illüzyonları tercih eder," dedi.

"Yani size göre, hiç kimse inandığını söylediği şeye inanmıyor."

"Herhangi bir insanın yapabileceği en iyi şey, günü atlatmasına yardımcı olacak illüzyonu seçmek. Farklı dinlerden insanların genellikle huzur içinde yaşayabilmelerinin nedeni bu. Belirli bir noktada hepimiz, diğer insanların kendi dinlerine, bizim kendi dinimize duyduğumuz inançtan fazlasını duymadığı kuşkusunu taşırız."

Bunu kabul edemezdim. "Belki de diğer dinlere saygı duymamızın nedeni, hepsinin özünde aynı inançların olmasıdır. Sadece detaylarda farklılar."

"Yahudiler ve Müslümanlar İsa'nın Tanrı'nın oğlu olmadığına inanıyorlar," diye karşılık verdi. "Eğer haklılarsa, Hıristiyanlar inançlarının özü hakkında yanılmışlar. Ve Yahudiler, Hıristiyanlar veya Müslümanlar doğru dine sahiplerse, o zaman reenkarnasyona inanan Hindular ve Budistler yanılmışlar. Bunları detay olarak mı nitelerdin?"

"Sanırım hayır," diye itiraf ettim.

"Belirli bir bilinç seviyesinde, herkes doğru dini –tabii eğer böyle bir şey varsa– seçme ihtimalinin sıfır olduğunu bilir."

Yol Haritaları

Yüksek bir çitin üzerinde tek ayağıyla dengede durmaya çalışan biri gibi hissettim. Aşağı inmek için kolay bir yol ararken sekmeye devam edebilir veya hemen atlayıp yaralanabilirdim. Atlamaya karar verdim.

"Sizin inancınız nedir, Bay Avatar?"

İhtiyar, yanıt vermeden önce birkaç kez sallandı. "Diyelim ki, sen ve ben aynı yere ayrı yollardan gitmeye karar veriyoruz. Sende mavi, bende ise yeşil bir harita var. Hiçbiri olası bütün rotaları göstermiyor fakat ikisi de istikamete giden farklı ama kabul edilebilir birer yol gösteriyor. İkimiz de yolculuğumuzu yapar ve güvenli bir şekilde geri dönersek, başkalarına haritalarımızın başarısından bahsederdik. Ben, tam bir inançla yeşil haritamın mükemmel olduğunu söylerdim ve insanları diğer haritalardan sakınmaları konusunda uyarabilirdim. Sen de mavi haritan hakkında aynı inancı hissederdin.

"Dinler, her biri toplumun ortak yararına doğru götüren rotalara sahip, farklı haritalar gibidirler. Bazı haritalar, yandaşlarını engebeli yollardan götürür; bazılarının ise daha kolay yolları vardır.

Farklı rotaları takip edenler arasındaki kimi yolculara, haritanın koruyucuları ve yorumcuları olma görevi verilecektir. Gençlere, ona saygı göstermesini ve diğer haritalardan şüphe duymasını öğreteceklerdir."

"Tamam," dedim, "İyi de, bu haritaları ilk kim yaptı?"

"Haritalar, yolculuğa ilk çıkan ve ölmeyen insanlar tarafından yapıldı. Hayatta kalmayı başaran haritalar, işe yarar olanlardır," dedi.

Sonunda, bana saldırmam için bir hedef sunmuştu. "Tüm dinlerin işe yaradığını mı söylüyorsunuz? Peki ya din savaşlarında öldürülmüş tüm o insanlar?"

"Bir şeyin değerini, sadece bedellerine bakarak yargılayamazsın. Pek çok ülkede din savaşlarında olduğundan daha fazla insan hastane hatalarından ölüyor fakat hiç kimse hastaneleri şeytani olmakla suçlamıyor. Dindar insanlar, dindar olmayanlara kıyasla daha mutlular, daha uzun yaşıyorlar, daha az kaza geçiriyorlar ve beladan uzak duruyorlar. Toplumun bakış açısından, din işe yarıyor."

İllüzyon Jeneratörü

Öğle tatilim ikindiye sarkarken, teorik anlamda işi gücü bırakmıştım. Umurumda değildi. İhtiyarla geçen zaman, buna değerdi. Söylediği her şeye katılmıyordum fakat aklım, çocukluğumdan bu yana olduğundan çok daha canlıydı. Sanki her şeyin tanıdık göründüğü fakat tüm kuralların farklı olduğu tuhaf bir gezegende uyandırılmış gibi hissediyordum. O bir muammaydı fakat durduk yere ortaya attığı sorulara artık alışmaya başlamıştım.

"Birileri sana hiç 'kendin olmanı' tavsiye etmiş miydi?"

Bunu çoğu kez duyduğumu söyledim.

"Kendin olmak ne demektir?" diye sordu. "Yapman gerektiğini düşündüğün şeyi yapmak demekse zaten bunu yapıyorsun. Toplumun etkisinden muafmışsın gibi hareket etmen anlamına geliyorsa, bu dünyadaki en kötü tavsiye; muhtemelen banyo yapmayı ve üstüne başına bir şeyler giymeyi bırakırdın. 'Kendin olma' tavsiyesi besbelli saçma. Fakat beyinlerimiz bu saçmalığı bir bilgelik olarak kabul eder çünkü hayata dair bir stratejimizin olduğuna inanmak, nasıl davranaca-

ğımız hakkında hiçbir fikrimiz olmadığına inanmaktan daha rahatlatıcıdır."

"Beyinlerimiz bizi yanıltmak için tasarlanmış gibi konuşuyorsun," dedim.

"Bir tutam gerçeklikte, bir galaksi dolusu insan beyninin anlayabileceğinden daha fazla bilgi vardır. Dünyayı ve çevresini anlamak insan beynini aşar, bu yüzden beyin bunu, kavrayışın yerine geçen, basitleştirilmiş illüzyonlar yaratarak telafi eder. İllüzyonlar işe yaradığında ve illüzyonu kabul eden insan hayatta kaldığında, bu illüzyonlar yeni nesillere geçer.

"İnsan beyni bir illüzyon jeneratörüdür. İnsanın dünyanın merkezinde olduğu, ruhların, ahlâkın, özgür iradenin ve sevginin sihirli özelliklerinin sadece bize bahşedildiği gibi inançları oluşturan kibir, illüzyonların yakıtıdır. Mutlak güce sahip olan Tanrı'nın, geriye kalan tüm evreni bize oyun alanı yaparken, gelişimimize ve hareketlerimize karşı eşsiz bir ilgi beslediğini farz ederiz. Tanrı'nın, bizim gibi düşündüğü için, kayaların, ağaçların, bitkilerin ve hayvanlarınkinden çok, bizim yaşamlarımızla ilgilendiğine inanırız."

"Şey, kayaların Tanrı için çok daha ilgi çekici olduğunu sanmam," dedim. "Yalnızca yerde duruyor ve aşınıyorlar."

"Böyle düşünüyorsun çünkü kayanın moleküler düzeyinde ya da daha alt düzeylerinde olan hareketler silsilesini göremiyorsun. Ve zaman algın seni sınırlıyor. Bir kayayı hayatın boyunca izleseydin

din hiç farklı görünmezdi. Fakat sen Tanrı olsaydın ve kayayı, sadece iki saniye geçmişçesine, on beş milyar yıldan fazla bir süre boyunca izleyebilseydin, kaya çılgıncasına hareket ediyor olurdu. Küçülüyor, büyüyor ve çevresi ile madde alışverişi yapıyor olurdu. Molekülleri evreni dolaşıyor ve bizim asla hayal edemeyeceğimiz muhteşem şeylerin ortağı haline geliyor olurdu. İlginç olan şey, insanoğlunu oluşturan tuhaf molekül topluluğu o düzen içinde, evrenin bir göz kırpışından daha az süre kalacak. Kibrimiz, bu geçici moleküller toplamında özel bir değer görmemize yol açar. Neden vücut parçalarımızın toplamına, herhangi bir hücreye oranla daha fazla bir ruhani değer atfederiz? Deri hücreleri ölünce neden cenaze düzenlemeyiz?"

"Pek pratik olmazdı," dedim. Yanıtlanması gereken bir soru olduğundan emin değildim fakat dinlediğimi göstermek istedim.

"Kesinlikle," diyerek katıldı. "Pratiklik algılarımızı yönetir. Minik beyinlerimiz, hayatta kalmak için, bizi alt etmekle tehdit eden bilgi fırtınasını zararsız hale getirmeye ihtiyaç duyar. Algılarımız şaşılacak şekilde esnektir, konforlu bir illüzyonda güvenli bir liman bulana dek, dünya görüşümüzü otomatik olarak ve sürekli değiştirir.

"İnsan pratikliğinin sınırlarına tabi olmayan bir Tanrı için, senin vücudunun her minik parçası, herhangi bir kaya, ağaç ya da böceğin parçaları kadar hareket dolu ve anlamlı olurdu. Ve bize

çok özel ve inanılmaz gelen kişiliğine ve hayatına şekil veren parçalarının toplamı, mutlak güce sahip bir varlığa ne özel, ne de inanılmaz görünürdü.

"Tanrı'yı mutlak güce sahip olarak tanımlayıp, sonra da ona insanoğlunun önemine dair miyop bakış açımızı yüklemek saçma. Her şeyi bilen, her şeyi yaratabilen, her şeyi yok edebilen bir tanrıya ne, ilginç veya önemli gelebilirdi. 'Önem' kavramı, hayatta kalabilmek için seçimler yapma ihtiyacımızdan doğan insani bir şeydir. Mutlak güce sahip bir varlığın bir şeyleri derecelendirmeye ihtiyacı yoktur. Tanrı'ya, evrendeki hiç bir şey bir diğerinden daha ilginç, daha değerli, daha gerekli, daha tehdit edici veya daha önemli gelmezdi."

"Ben hâlâ insanların Tanrı için, hayvanlardan, bitkilerden ve topraktan daha önemli olduğunu düşünüyorum. Bence bu gayet açık," diye savundum.

"Bir araba için hangisi daha önemlidir? Direksiyon mu, yoksa motor mu?" diye sordu.

"Motor daha önemlidir çünkü motor olmadan direksiyonun bir anlamı olmaz," diye akıl yürüttüm.

"Fakat motor da, direksiyon da olmazsa araba işlevsizdir, değil mi?" diye sordu.

"Şey, evet. Sanırım bu doğru," diye itiraf ettim.

"Direksiyon ve motor eşit öneme sahiptir. Çevremizdeki her şeyi derecelendirebileceğimize duyduğumuz inanç, eşit ölçüde kibir ve içgüdü-

den oluşan insani bir dürtüdür. Önem, evrenin özünde olan bir nitelik değildir. O sadece bizim illüzyon dolu akıllarımızda vardır. Seni temin ederim ki insanlar, hiç bir şekilde kayalardan veya direksiyonlardan veya motorlardan daha önemli değildir."

Reenkarnasyon, Ufolar ve Tanrı

İhtiyarın düşüncelerinin ne kadarına sorgulamadan inanacağımı bilmiyordum. Söylediği her şeyin içinde bir tür mantık vardı fakat saçma gelen şeylerde de bir mantık bulmak mümkündü. Yapılacak en iyi şeyin, yalnızca dinlemek olduğuna karar verdim. Neye maruz kalıyorsam kalayım, en azından farklı bir şeydi. Farklılıktan hoşlanırdım.

Tekrar başladı. "Ufoları, reenkarnasyonu ve Tanrı'yı anlamak istiyorsan ufoları, reenkarnasyonu ve Tanrı'yı inceleme. İnsanları incele."

"Hiçbirinin gerçek olmadığını mı söylüyorsunuz?" Bunların herbiri için, binlerce görgü tanığı olduğu biliniyorken, bu kadar net olması beni gücendirmişti.

"Hayır," dedi, "Ufoların, reenkarnasyonun ve Tanrı'nın, gerçeklikleri açısından eşit olduklarını söylüyorum."

"Eşit olarak gerçek mi, eşit olarak hayali mi demek istiyorsunuz?"

"Sorduğun soru, her şeyin ya gerçek ya da hayali olduğu ikili bir dünyaya olan eğilimini ortaya çıkarıyor. Bu ayrım, senin algılarında yatıyor, ev-

rende değil. Diğer olasılıkları görme konusundaki yetersizliğin, kelime dağarcığının eksikliği beyninin sınırlamalarıdır, evrenin değil."

"Gerçek ve hayali şeyler arasında bir fark olmalı," diye karşılık verdim. "Benim minibüsüm gerçek. Paskalya tavşanı hayali. Bunlar farklı."

"Sen burada otururken minibüsün, senin için, sadece zihninde, anılarında bir yerde bulunuyor. Paskalya tavşanı da aynı yerde yer alıyor. Bunlar eşit."

"Evet, ama dışarı çıkıp minibüsümü sürebilirim, Paskalya Tavşanı'nı besleyemem."

"Bu sabahki yağmur gerçek miydi?"

"Tabii ki."

"Fakat şu anda o yağmuru göremiyor ve ona dokunamıyorsun değil mi?"

"Hayır."

"Aynı Paskalya Tavşanı gibi, geçmiş de sadece senin zihninde yer alıyor," dedi. "Benzer şekilde, gelecek de sadece senin zihninde yer alıyor çünkü henüz olmadı."

"Ama geçmişe dair kanıt bulabilirim. Meteorologlarla konuşup bu sabah yağmur yağdığını doğrulayabilirim."

"Ve teyid aldığında, bu, anında geçmişin kendisi olurdu. Yani aslında geçmişten bir şeyi doğrulamak için, var olmayan bir geçmişi kullanıyor olurdun. Ve bu süreci bin defa, bin farklı kanıt parçasıyla tekrarlarsan, bunlar, geçmişin diğer iz-

lenimlerini destekleyen geçmiş izlenimlerden başka bir şey olmazdı."

"Bu yaptığınız sadece zihin jimnastiği, kelimelerle oynuyorsunuz," dedim.

"Deli bir insan, kendi dünyasının tutarlı olduğuna inanır. Eğer hükümetin kendisini öldürmeye çalıştığına inanıyorsa, bu sözde gerçek dünya içinde inancını destekleyen yeterli kanıt görecektir. Yanılacaktır, fakat onun kanıtı, senin bu sabah yağmurun yağması ile ilgili kanıtından daha iyi veya daha kötü değildir. İkiniz de, şimdiki zamanın kanıtını zihninizde depoladığınız izlenimlere dönüştürecek ve her ikiniz de kanıtınızın sağlam ve inkâr edilemez olduğundan emin olacaksınız. Zihniniz, her şeyi yerine oturtana kadar, gerçekleri ve ipuçlarını şekillendirecek."

"Bu, deli insanlar için geçerli olabilir ama normal insanlar için değil."

"Klinik psikologlar sıradan insanların, geçmiş anılarını kendi algılarına oturtmak için değiştirdiklerini kanıtlamışlardır. Bütün normal beyinlerin olağan şartlar altında işleyişi böyledir."

"Bunu bilmiyordum."

"Şimdi biliyorsun," diye yanıtladı.

Tanrı'nın Dürtüsü

"Tanrı olsaydın," dedi "ne isterdin?"

"Bilmiyorum. Tanrı'nın ne istediği bir yana, kendimin ne istediğini bile ancak biliyorum."

"Mutlak güce sahip olduğunu hayal et. İstediğin her şeyi yapabilir, yaratabilir, her şey olabilirsin. Bir şey istediğine karar verdiğin anda, gerçeğe dönüşüyor."

Daha fazlasının geleceğini bilerek bekledim.

Devam etti. "Tanrı'nın bir şey istemesi mantıklı geliyor mu? Bir Tanrı'nın duyguları, korkuları, arzuları, merak ve açlık hisleri olmazdı. Bunlar insani eksiklikler, mutlak güce sahip bir Tanrı'da bulunan şeyler değil. O halde Tanrı'yı motive eden nedir?"

"Belki mücadeledir, bir şeyler yaratmanın entelektüel dürtüsüdür," diye önerdim.

"Mutlak güce sahip olmak, hiçbir şeyin bir mücadele olmadığı anlamına gelir. Ve her şeyi bilen birinin zihnini ne harekete geçirir?"

"Tanrı olmak neredeyse sıkıcı bir şeymiş gibi konuşuyorsunuz. Ama sanırım sıkıntının insani bir duygu olduğunu söyleyeceksiniz."

"Yaşayan varlıkları motive eden her şey, bir zayıflık veya kusura dayalı. Açlık hayvanları motive eder. Arzu hayvanları motive eder. Korku ve acı hayvanları motive eder. Bir Tanrı'nın bu tür dürtüleri olmazdı.

İnsanlar, hayvani tutkuların tamamıyla ve kulağa daha yüce gelen öz-gerçekleştirme, yaratıcılık, özgürlük ve sevgi gibi şeylerle güdülenir. Fakat Tanrı, bu tarz şeylerle ilgilenmezdi; ilgilenseydi bile, zaten onlara sınırsız ölçüde sahip olurdu. Bunların hiçbiri motive edici olmazdı."

"Peki, Tanrı'yı ne motive ediyor?" diye sordum. "Bu soruya bir cevabınız var mı, yoksa benimle eğleniyor musunuz?"

"Mutlak güce sahip bir varlık için sadece tek bir dürtü düşünebiliyorum. O da kendini yok etme dürtüsü."

"Tanrı'nın intihar etmek isteyebileceğini mi düşünüyorsunuz?" diye sordum.

"Hiçbir şey istediğini söylemiyorum. Tek dürtünün bu olduğunu söylüyorum."

"Bence Tanrı var olmamaktansa var olmayı tercih ederdi."

"Bu insani bir düşünüş, tanrısal değil. Ölümden korkuyorsun, bu yüzden Tanrı'nın senin tercihini paylaşacağını zannediyorsun. Fakat Tanrı'nın korkuları olmazdı. Var olmak bir tercih olurdu. Ve ölüm acısı ya da suçluluk, pişmanlık veya kayıp gibi hisleri olmazdı. Bunlar insani duy-

gular, tanrısal değil. Tanrı basitçe, varolmayı sürdürmemeyi seçebilirdi."

"Sizin düşünüş biçiminize göre, burada mantıksal bir problem var," dedim. "Tanrı geleceği biliyorsa, varlığını sonlandırmayı seçip seçmeyeceğini, sonlandırmayı seçerse bunu başarıp başarmayacağını bilir; yani burada da bir dürtü yok."

"Düşüncelerin giderek berraklaşıyor," dedi. "Evet, normal şartlar altında kendi varlığının geleceğini bilecektir. Fakat mutlak gücü, mutlak gücünü kaybettikten sonra ne olacağını bilmeyi de kapsar mıydı, yoksa gelecek bilgisi bu noktada sonlanır mıydı?"

"Bu tamamen cevaplanamaz bir soru gibi görünüyor. Bence çıkmaza girdiniz," dedim.

"Belki. Fakat şunu düşün. Bu sorunun cevabını bilen bir Tanrı gerçekten de her şeyi biliyordur ve her şeye sahiptir. Bu yüzden, herhangi bir şey yapmak veya yaratmak için bir dürtüye sahip olmazdı. Herhangi bir şekilde davranmak için bir neden olmazdı. Fakat içini kemiren bir soruya –Var olmayı sonlandırırsam ne olur?– sahip bir Tanrı, bilgisini tamamlamak amacıyla, cevabı bulmaya motive olabilirdi. Ve hiçbir korkusu, varolmaya devam etmek için hiçbir sebebi olmadığından, bunu deneyebilirdi."

"Bu ikisinden hangisinin olduğunu nasıl bilebiliriz ki?"

"Cevabı biliyoruz. Bu bizim varoluşumuz. Bizim varolduğumuz gerçeği, Tanrı'nın bir şekilde

hareket etmeye motive olduğunun kanıtı. Ve sadece kendi kendini yok etme dürtüsü, mutlak güce sahip bir Tanrı'yı ilgilendirebileceği için, akla yatan şu ki biz..."

İhtiyarın cümlesini ortasında böldüm ve sallanan sandalyeden doğruca ayağa kalktım. Omuriliğimde birden bir enerji titreşimi artmış, ciğerlerime baskı yapıyor, tenimi elektriklendiriyor, ensemdeki tüyleri diken diken ediyormuş gibi hissettim. Şömineye doğru yaklaştım, sıcaklığını hissedemeyerek.

"Söyleyeceğinizi düşündüğüm şeyi mi söylüyorsunuz?" Beynim, çok fazla bilgiyle kapışıyordu. Bir bilgi baskını söz konusuydu ve fazlasını silkeleme ihtiyacı duydum.

İhtiyar hiçbir şeye bakarak, "Biz Tanrı'nın enkazıyız" dedi.

Tanrı'nın Enkazı

"Tanrı'nın kendini parçalara ayırdığını ve bizim de geriye kalanlar olduğumuzu mu söylüyorsunuz?" diye sordum.

"Tam olarak değil," diye yanıtladı.

"Nedir o zaman?"

"Enkaz iki şeyden oluşur. İlk olarak maddenin en küçük elementleri vardır, bilim adamlarının belirledikleri en küçük şeylerin kat kat altında."

"Kuarklardan da mı küçük? Kuarkın ne olduğunu bilmiyorum ama sanırım küçük."

"Her şey, bir başka şeyden oluşmuştur. Ve bu şeyler de karşılık olarak diğer şeylerden. Gelecek yüzyıllarda, bilim adamları her biri en sonuncudan daha küçük olan yapıtaşları katmanlarını ortaya çıkaracaklar. Her bir katmanda, madde türleri arasındaki farklılıklar daha az olacak. En alt katmanda, her şey tamamen aynı olacak. Madde birörnektir. Bunlar Tanrı'nın parçalarıdır. "

"Enkazın diğer bölümü nedir?" diye sordum.

"Olasılık."

"Yani tüm zamanlara, her şeye yayılan bir bilince sahip, her şeye gücü yeten bir varlık olan

Tanrı'nın, kül ve olasılık dışında hiçbir şeyden meydana gelmediğini mi söylüyorsunuz?"

"Bunu hafife alma. Olasılık son derece etkili bir güçtür. Sana sorduğum ilk soruyu, yazı tura ile ilgili olanı hatırla."

"Evet, neden bozuk paranın yarı yarıya tura geldiğini sormuştunuz."

"Olasılık, her zaman ve her yerde var olan mutlak güçtür. Her bozuk parayı, her zaman ve her yerde anında etkiler. Değiştirilemez ve etkisinden korunulamaz. Her yazı tura atışında sonucun rastgele oluşunu görebiliriz fakat atış sayısı arttığında olasılık, sonucu sıkı bir kontrol altına alır. Ve olasılık, bozuk paralarla, zarlarla ve kumar makineleriyle sınırlı değildir. Olasılık, evrendeki yaşayan veya yaşamayan, yakın veya uzak, büyük veya küçük, şimdi veya herhangi bir zamandaki her şeyin rehber gücüdür."

"Bu, Tanrı'nın enkazı," diye mırıldandım, belki bir yararı olur diye, bu fikri hem ağzımın, hem de kafamın içinde evirip çevirerek. Büyüleyici bir kavram olmakla birlikte, ilk izlenimde benimsenemeyecek kadar da yabancıydı. "Daha önce Tanrı'ya inanmadığınızı söylemiştiniz. Şimdi inandığınızı söylüyorsunuz. Hangisi doğru?"

"Senin aşırı karmaşık Tanrı tarifini reddediyorum –şu sonsuz güce sahip olduğu halde insanoğlu gibi arzuları, ihtiyaçları ve duyguları olduğunu hayal eden Tanrı tarifi. Ve insan zihninin –şaşkınlık verici bir şans eseri olarak– kavrayabileceği sa-

bit bir gerçekliğe dair karmaşık görüşünü reddediyorum."

"Sabit gerçeklik fikrini reddetmiyorsunuz," diye tartıştım. "Evrenin, Tanrı'nın enkazından oluştuğunu söylüyorsunuz. Bu sabit gerçekliktir."

"Dilimiz ve zihinlerimiz, böyle bir şeyin var olup olmadığına bakmadan sabit gerçeklik dışında herhangi bir şeyle baş etmek için oldukça sınırlıdır. Yapabileceğimiz en iyi şey, illüzyonlarımızı zamana uydurmak için güncellemek. Git gide rasyonelleşen, bilime dayalı bir toplumda yaşıyoruz. Geçmişin dini metaforları artık rahatlatıcı değil. Bilim onları her yerden yontuyor. İnsanlık, en azından zihinlerimizde, gelecek bin yıl için, Tanrı'nın ve bilimin beraber varolmasına izin verecek bir metafor ihtiyacı içinde."

"Sizin Tanrınız sadece bir metaforsa, neden onunla ilgileneyim ki? O önemsiz olurdu," dedim.

"Çünkü algıladığın her şey, beyninin tamamen anlamak için donanımlı olmadığı şeylerin bir metaforu. Tanrı, giydiğin kıyafetler ve oturduğun sandalye kadar gerçek. Hepsi hiçbir zaman anlayamayacağın bir şeylerin metaforları."

"Yok daha neler. Algıladığımız her şey sahteyse, sadece metaforsa, nasıl bir şeyler yapabiliyoruz?"

"Havuçların patates ve pateteslerin havuç olduğuna inanarak yetiştirildiğini düşün. Ve senin haricindeki herkesin bu yiyeceklerle ilgili gerçeği bildiği bir dünyada yaşadığını hayal et. Patates yediğini düşündüğünde havuç yiyor oluyorsun ve

tam tersi. Diyelim ki genel olarak dengeli bir beslenme düzenin var, havuçlarla ilgili yanılgının, hayatın üstünde, başkalarıyla havuçların ve patateslerin gerçek doğası hakkında süre giden tartışman haricinde gerçek bir etkisi olmazdı. Şimdi farzedelim ki, herkes yanılmıştı ve patatesler ile havuçlar tamamen farklı yiyeceklerdi. Diyelim ki, aslında elmalar ve pancarlardı. Önemli olur muydu?"

"Anlayamadım? Yani Tanrı bir patates mi?" diye şakalaştım.

"Yiyeceklerinin gerçek doğasını anla veya anlama, yine de yemek zorundasın. Ve benim örneğimde, eğer havucun patatesten farkını bilmiyorsan çok da fark etmezdi. Ne kadar hatalı olurlarsa olsunlar, sadece algılarımızla hareket edebiliriz. Yapabileceğimiz en iyi şey algılarımızı –illüzyonlarımızı da diyebilirsin– mantığımızla ve sağduyumuzla daha tutarlı olması adına, periyodik olarak ayarlamak.

Tanrı'nın Bilinci

"Bir şeylerin yaptıklarını yapmalarına ne sebep olur?" diye sordu. "Köpeklerin havlamasına, kedilerin mırlamasına, bitkilerin büyümesine ne sebep olur?"

"Dün, şeylerin yaptıklarını yapmalarına evrimin sebep olduğunu söylerdim. Şimdi ise ne düşüneceğimi bilmiyorum."

"Evrim hiçbir şeyin sebebi değildir; evrim gözlemdir, bir şeyleri kategorilere ayırmak için bir yoldur. Evrim, sebepler hakkında hiçbir şey söylemez."

"Evrim, bana bir sebep gibi görünüyor," diye tartıştım. "Evrim olmasaydı, bir bataklığın dibinde tek hücreli bir yaratık olurdum."

"Peki ama evrimin olmasını ne sağlar?" diye sordu. "Tüm bu enerji nereden çıktı ve nasıl bu kadar düzenli bir hale geldi?"

İyi bir soruydu. "Her zaman zebra gibi bir şeyin evrende hareket halindeki bir grup molekülden nasıl oluştuğunu merak etmişimdir. Bana öyle geliyor ki, zaman içinde evren iyice kafayı yemiş ve tesadüfi hale gelmeli; zebralar, hafif raylı sistemler ve çikolata parçalı kurabiyeler yaratma-

ya yetecek kadar organize olamadığı bir duruma. Yani, bir kutuya bir muz koysan ve bir trilyon yıl boyunca sallasan, atomları bir televizyon seti veya bir sincap oluşturacak şekilde bir araya gelir miydi? Sanırım yeterli sayıda kutun ve muzun olursa bu mümkün olurdu fakat bunu anlamakta zorluk çekiyorum."

"Bir insan embriyosunun sadece yetişkin bir insana dönüşebileceğini ve asla bir elma ağacına veya bir güvercine dönüşemeyeceğini anlamakta güçlük çektiğin oluyor mu?" diye sordu.

"Bunu anlıyorum. İnsanlar elma ağaçlarından ve güvercinlerden farklı DNA'lara sahipler. Ama benim kutudaki muz örneğimde, moleküllere başka bir şeye nasıl dönüşeceğini söyleyen bir proje yok. Eğer muz partikülleri bir şekilde el fenerine veya kürk şapkaya dönüşecek şekilde birbirlerine tutunurlarsa, bu şaşkınlık verici bir şans olur, bir plan değil."

"Yani DNA'nın esas olarak şanstan farklı olduğuna mı inanıyorsun?"

"İkisi birbirinin zıddı," dedim. "DNA belirli bir plan gibi. Olasılık ise her şeyin olabileceği anlamına gelir."

İhtiyar, yakında ağzımdan çıkanlardan şüphe duyacağımı söyler gibi baktı. Hayal kırıklığına uğratmadı. Her zamanki gibi bir soruyla başladı.

"Evren en baştan başlayacak olsaydı ve hayatı oluşturan tüm şartlar da tekrardan meydana gelseydi, hayat yeniden şekillenir miydi?"

"Tabii ki," dedim yeniden emin olduğumu hissederek. "İlk başta hayata sebep olan tüm şeyler yeniden meydana gelirse, sonuç aynı olmalıdır. Nereye vardığınızı anlamıyorum."

"Hayali evrenimizi, yaşamın ilk ortaya çıktığı zamandan çok önceye, on beş milyar yıl geriye saralım. Bu evrenin kaynağı bizimkiyle aynı olsaydı, şimdi yaşadığımız dünyaya, yaptığımız sohbet de dâhil olmak üzere, tamı tamına benzer biçimde mi görünürdü?"

"Sanırım öyle olurdu. Aynı şekilde başlarsa ve süreç boyunca hiçbir şey değişmezse, aynısının olması gerekirdi." Kendime güvenim yine buharlaşıyordu.

"Bu doğru. Varoluşumuz, başlangıçtan beri, olasılığın gücü tarafından garantilenmiş bir halde, evrene programlandırıldı. Varoluşumuzun zamanı ve mekânı değişkendi, fakat sonuç önceden belliydi çünkü er ya da geç yaşam meydana gelecekti. Bu sallanan sandalyelerde veya benzerlerinde oturuyor ve bu sohbeti yapıyor olurduk. DNA ile olasılığın birbirlerine zıt olduklarına inanıyorsun. Fakat ikisi de belirli bir takım şeyleri meydana getirir. DNA, olasılıktan daha sıkı bir program izler, fakat uzun vadede – oldukça uzun vadede – olasılık da bir o kadar sabit ve verdiği sonuç açısından kesindir. Olasılık, bozuk parayı sonsuza dek havaya attığını farz ederek, bir noktada tamı tamına yüzde elli yazı ya da tura gelmeye zorlar. Benzer şekilde, olasılık bizi tamı tamına olduğu-

muz gibi var olmaya zorladı. Söz konusu olan sadece zamanlamaydı."

"Bunun hakkında düşünmem gerek. Kulağa mantıklı geliyor fakat tuhaf," dedim.

"Şunu düşün," diye devam etti. "Biz konuşurken mühendisler, bir ceninin merkezi sinir sistemini geliştirmesi gibi, dünyanın her yerini birbirine bağlamak için interneti kuruyorlar. Neredeyse hiç kimse internetin cazibesini sorgulamaz. İnsanlar, onu yaratma ve benimseme içgüdüsüyle doğmuş gibidirler. Kunduzların baraj inşa etme içgüdüsü; insanların iletişim sistemleri inşa etme içgüdüsü."

"İnterneti kurmamıza içgüdünün neden olduğunu düşünmüyorum. Bence insanlar bundan para kazanmaya çalışıyorlar. Bu sadece kapitalizm," diye yanıtladım.

"Kapitalizm bunun yalnızca bir parçası," diye karşılık verdi. "1990'larda yatırımcılar, isteyen her internet şirketine paraları saçtılar. Ekonomi değerini yitirdi. Akılcılık, internete olan takıntımızı açıklayamıyor. İnterneti kurmaya duyulan ihtiyaç, içimizde bir yerden geliyor, programlanmış bir şeyden, karşı koyamadığımız bir şeyden."

Bir parça mantıksız olmasına rağmen internet konusunda haklıydı. Bu tartışmayı kazanmayacaktım ve atlamak yersiz olurdu. Daha söyleyecekleri vardı.

"İnsanlık, uydularda, masaüstü bilgisayarlarında ve sokak köşelerinde internete bağlı video ka-

meralarla bir çeşit küresel görüş alanı geliştiriyor. Ömrün süresince, gezegendeki, neredeyse her şeyi, herhangi bir bilgisayardan görmek mümkün olacak. Ve toplumun zekâsı internet üzerinden birleşerek, herhangi bireysel bir zihnin yapabileceğinden çok daha sınırsızını yapabilecek küresel bir zihin yaratıyor. Sonuçta, bir kişi tarafından bilinen her şey, herkes için ulaşılabilir olacak. Bir karar, insanlığın kolektif zihni tarafından alınabilir ve anında toplum bünyesine iletilebilir."

"Uzak gelecekte insanlar, havayı kontrol etmeyi, DNA'yı değiştirmeyi ve hammaddeden tamamen yeni dünyalar kurmayı öğrenecekler. Kolektif gücümüzün ne kadar gelişebileceği konusunda mantıksal bir sınır yok. Bundan bir milyar yıl sonra, başka bir boyuttan bir ziyaretçi insanlığı gözlemleseydi, onu bilince ve amaca sahip, tek bir büyük varlık olarak algılardı; göreceli şeklinde ilginç olmayan bireyler toplamı olarak değil."

"Tanrı'ya doğru evrildiğimizi mi söylüyorsunuz?"

"Yeniden kurmanın ilk evrelerinde, Tanrı'nın yapıtaşları olduğumuzu söylüyorum."

"Sanırım, mutlak güce sahip bir varlığın parçaları olsaydık bunu bilirdim," dedim.

"Öyle mi? Deri hücrelerin bir insanın parçaları olduklarından habersizler. Deri hücreleri bu bilgi için donanımlı değil. Yapmakta oldukları şey için donanımlılar; daha fazlası için değil. Aynı şekilde, eğer biz insanlar –ve tüm bitkiler, hayvan-

lar, toprak ve kayalar– Tanrı'nın parçaları olsaydık, bunu bilme kapasitemiz olur muydu?"

"Yani diyorsunuz ki, Tanrı kendini havaya uçurdu –sanırım bu Büyük Patlamaydı– şimdi de parçalarını tekrar bir araya mı getiriyor?" diye sordum.

"O, sahip olduğu tek sorunun cevabını keşfediyor."

"Tanrı henüz bilinçli mi? Kendini yeniden kurduğunu biliyor mu?"

"Biliyor. Aksi takdirde, sen bu soruyu soramazdın ve ben de yanıtlayamazdım."

Tanrı Külü Fiziği

"Evren, kül ve olasılıktan başka bir şey değilse, herhangi bir şey nasıl oluyor?" diye sordum. "Yerçekimini ve hareketi nasıl açıklarsınız? Neden her şey tam olarak olduğu yerde kalmıyor?"

"Bu soruların yanıtını, önce diğer soruları yanıtlayarak verebilirim," dedi.

"Tamam. Nasıl isterseniz."

"Bilim varsayımlara dayalıdır. Bilim adamları elektriğin bugün nasıl davrandıysa yarın da öyle olacağını varsayarlar. Dünyaya uyan fizik kurallarının diğer gezegenlere de uyacağını varsayarlar. Varsayımlar genellikle doğrudur veya yararlı olmaya yetecek niteliktedir.

"Fakat bazen varsayımlar bizi yanlış bir yola yöneltir. Örneğin, zamanın devamlılık arz ettiğini farz ederiz –yani zamanın herhangi iki anı arasında, ne kadar kısa olursa olsun, daha fazla zaman bulunduğunu. Fakat bu doğruysa, o zaman bir dakika sonsuza dek sürerdi çünkü sonsuz sayıdaki daha küçük zaman dilimini kapsardı; sonsuzluk zamanın asla tükenmemesi anlamına gelir."

"Bu, okulda öğrendiğim eski bir akıl oyunu," dedim. "Sanırım bunu ilk düşünen Yunan bir

adamdan dolayı, adına Zeno'nun Paradoksu deniyor."

"Peki, çözümü nedir?" diye sordu.

"Zamanın sonsuz dilimleri, sonsuz derecede küçüktür, dolayısıyla matematik bunu çözer. Devamlılık arz eden zamana, sonsuzluğa dek süren bir dakika olmadan da sahip olabilirsiniz."

"Evet, gerçekten de matematik sorunu çözer. Ve dakikalar sonsuza dek sürüyormuş gibi görünmezler, bu yüzden de Zeno'nun Paradoksu'nun aslında bir paradoks olmadığına hükmederiz. Ne yazık ki, çözüm yanlış. Sonsuzluk, matematik için yararlı bir araç olmakla birlikte, yalnızca bir kavramdır. Fiziksel gerçekliğimizin bir özelliği değildir."

"Evrenin sonsuz derecede geniş olduğunu sanıyordum," diye yanıtladım.

"Bilim insanlarının büyük çoğunluğu, evrenin büyük fakat sınırlı olduğu konusunda hemfikirdir."

"Aklıma yatmıyor. Ya bir rokete binip evrenin uç noktasına gitseydim ve ulaştıktan sonra da devam etseydim? Sonsuza dek gitmeye devam edemez miydim? Eğer evrende değilsem, nerede olurdum?"

"Esas olarak her zaman evrenin parçasısın. Dolayısıyla, roketin var olan sınırın ötesine geçtiğinde, sınır da seninle birlikte hareket eder. O istikamet için, en dışta yer alan uç haline gelirsin. Fakat yine de evren belirli bir ölçüye sahiptir, sınırsız değildir."

"Tamam, evrenin kendisi sınırlı olabilir, fakat etrafında yer alan şey, hiçlik, sınırsızdır değil mi?" diye sordum.

"Sonsuz bir hiçlik kaynağına sahip olduğunu söylemek anlamsız."

"Evet, sanırım öyle. Ama konuya geri dönelim," dedim. "Zeno'nun Paradoksu'nu nasıl açıklıyorsunuz?"

"Var olan her şeyin kaybolup, sonra yeniden ortaya çıktığını hayal et. Her şey kaybolduğunda geçen süre ne kadardır?"

"Ben nereden bileyim? Örneği veren sizsiniz. Ne kadar?"

"Hiç zaman geçmez. Geçemez, çünkü zaman, bir şeylerin diğer şeylerle karşılaştırıldığında nasıl değiştiğine dair oluşturulmuş insani bir kavramdır. Eğer evrendeki her şey ortadan kaybolursa, diğer şeylerle karşılaştırıldığında değişecek bir şey var olmaz; bu yüzden de zaman yoktur."

"Peki ya ben ve kol saatim dışındaki her şey ortadan kaybolsa ne olur?" diye sordum.

"O zaman, kendin ve kol saatinle ilgili olarak zamanın geçişini deneyimlerdin. Ve evrenin geri kalan kısmı yeniden ortaya çıktığında, saatine göre ne kadar zaman geçtiğini kontrol edebilirdin. Fakat evrenin geri kalan kısmındaki insanlar, yok oldukları süre boyunca zaman deneyiminden yoksun olurlardı. Onlara göre, sen aniden yaşlanmış olurdun. Onların zamanı ve senin zamanın aynı olmazdı çünkü sen değişimi deneyimledin,

onlarsa deneyimlemedi. Evrensel bir zaman saati yok; zaman, her gözlemci için farklılık gösterir."

"Tamam, sanırım bunu anlıyorum. Ama bunlar benim yerçekimi ve bir şeylerin hareket etmesini neyin sağladığıyla ilgili asıl sorumu nasıl cevaplayacak?"

"Hiç olasılık dağılımı denen bir grafik gördün mü?" diye sordu.

"Evet. Üzerinde bir sürü nokta var. En çok nokta bulunan yerler, en büyük olasılığa sahip olanlar," dedim, istatistik dersinden bir şeyler hatırladığım için memnun olarak.

"Evren bir olasılık grafiğine çok benzer. Noktaların en yoğun toplaştığı yerler, yer çekiminin en güçlü göründüğü yerler olan galaksiler ve gezegenlerdir. Fakat yerçekimi, çeken bir güç değildir. Yerçekimi olasılığın sonucudur."

"Koptum."

"Gerçeklik, bir nabza, bir ritme sahiptir; daha iyi sözcüklerden yoksun olduğum için böyle ifade ediyorum. Tanrı külü bir atışta ortadan kaybolur ve bir sonrakinde, olasılığa dayanan yeni bir pozisyon içinde, yeniden ortaya çıkar. Tanrı külünün bir parçası geniş bir cismin, diyelim ki bir gezegenin yakınında kaybolursa, o zaman olasılık onun bir sonraki atışta gezegene daha yakın bir yerde yeniden belirivermesine neden olacaktır. Olasılık, devasa cisimlerin yakınında en yüksek seviyededir. Veya başka bir şekilde söylemek gerekirse, hacim, olasılığın fiziksel ifadesidir."

"Sanırım anladım, yani bir şekilde," diye yalan söyledim.

"Dünyaya yakın olan Tanrı külünü gözlemleseydin, gezegene doğru çekiliyormuş gibi görünürdü. Fakat evrende, bizim anladığımız şekilde bir hareket yok. Kül sürekli bir noktada kayboluyor ve her yeni konumu dünyaya daha yakın olmak üzere, bir diğer noktada ortaya çıkıyor."

"Hâlihazırdaki yerçekimi teorisini tercih ederim," dedim. "Newton ve Einstein meseleyi genel olarak çözmüşler. Matematik, onların teorileriyle işliyor. Sizinkinden pek emin değilim."

"Yerçekimine dair normal formüller, benim gerçeklik tarifimle birlikte iyi işliyor," diye yanıtladı. "Yaptığım tek şey, başka bir kavrayış seviyesi eklemek. Newton ve Einstein bize yerçekimi için formüller verdi fakat hiçbiri nesnelerin neden birbirlerine çekiliyor gibi göründükleri sorusunu yanıtlayamadılar."

"Einstein bunu açıkladı," dedim. "Hatırlasanıza, bunu konuştuk ya? Einstein, uzayın madde tarafından eğrildiğini söyledi; bu yüzden de yerçekimi gibi görünen şey, sadece eğrilmiş olan uzayın seyrini takip eden nesneler."

İhtiyar yalnızca bana bakmakla yetindi.

"Tamam," dedim. "Tüm bunların ne anlama geldiğini bilmediğimi kabul ediyorum. Gerçekten de saçma geliyor."

"Einstein'ın bükülen uzay hakkındaki ifadesi ve benim Tanrı külü tarifim zihinsel modellerden

başka bir şey değiller. Etrafımızla baş etmemize yardımcı olurlarsa, yararlıdırlar. Benim yerçekimi tarifim, Einstein'ın modelini anlamaktan daha kolay. Bu durumda, benimki daha iyi."

Kıkırdadım. Daha önce kendini Einstein'la karşılaştıran birini duymamıştım. Kendini beğenmişliği beni etkilemiş fakat ikna edememişti. "Yörüngeleri açıklamadınız. Sizin teorinize göre ay, nasıl bir gezegenin yörüngesinde döner de, içine çekilmez? Sizin Tanrı külünüz, her ortaya çıkışında, yüzeye çarpana dek gezegenin daha yakınında beliriverirdi."

"Yerçekiminin ikinci kanununa hazırsın."

"Sanırım öyleyim."

"Madde, yeniden beliriverdiğinde, konumunu etkileyen bir başka faktör daha var. Bu gücün adı, daha iyi bir sözcükten yoksun olduğumuz için, eylemsizlik. Tanrı külünün hayal edilemeyecek kadar ufak olmasına rağmen, tam da başka bir Tanrı külü parçacığının olduğu yerde beliriverme olasılığı var. Bu meydana geldiğinde, partiküllerden biri yeni bir konum bulmak ve onun olasılığını değiştirmek zorundadır. Gözlemci, bu tür minik olayları görebilseydi, partiküllerin çarpışıp sonra da yön değiştirdiğine ve hızlandığına şahit olurdu. Yeni hız, Tanrı külünün, evrenin her atışıyla ilk noktadan ne kadar uzakta ortaya çıktığına göre belirlenir. Her yeni konum, eski noktadan uzaksa, cismin hızlı hareket ettiğini algılarız."

Devam etti. "Bu yüzden, Tanrı külünün her partikülünü etkileyen ikili bir olasılık vardır. Bir olasılık, tüm Tanrı külünün, diğer Tanrı külüne daha yakın bir yerde belirivermesini sağlar. Diğer olasılıkta ise, kül, geçmişinden gelen düz bir çizgi boyunca ortaya çıkacaktır. Evrende görünürde olan tüm hareket, bu yarışan olasılıklara dayalıdır.

"Örneğin, dünyanın uydusu, dünyaya doğru belirli bir geliş olasılığı ile düz bir çizgide hareket etmenin belirli bir olasılığına sahiptir. Bu iki olasılık, tesadüfi bir biçimde, dengededirler. Yerçekimi, bizim normalde düşündüğümüz gibi, çeken bir güç olsaydı, ayı yavaşlatan ve nihayetinde onu dünyaya doğru sürükleyen bir çeşit uyumsuzluk olurdu. Fakat yerçekimi olasılıktan başka bir şey olmadığına göre, uyumsuzluk ve çekme de yok. Ay, neredeyse süresiz olarak yörüngede dönebilir çünkü konumu, çekme ya da itme ile değil, olasılıkla belirlenir."

"Peki ya ayı oluşturan tüm küller, son konumunda yeniden ortaya çıkmazsa?" diye sordum. "Külün nerede yeniden ortaya çıktığının sadece bir olasılık meselesi olduğunu söylediniz; öyleyse ay, küllerinin hepsi ortadan kaybolsaydı, aniden yok olup sonra da güneş sisteminin öteki tarafında ortaya çıkamaz mıydı?"

"Evet, bunu yapabilirdi. Fakat bunun olma olasılığı, gülünç denecek kadar az."

"Sizin teorinizle ilgili sorun şu ki," dedim, "madde beliriverip yokoluvermez. Bilim insanları şimdiye kadar bunu fark ederdi."

"Aslında ettiler. Madde her zaman beliriverip yokoluveriyor. Kuantum sekmesi budur. Muhtemelen bu terimi duydun fakat kökenini bilmiyordun."

"Yuh be," dedim.

1 Kuruşun Özgür İradesi

"Özgür iradeyi açıklayın," dedim.

"Bakır bir kuruş hayal et; bu sohbetin ilerleyişi adına bir bilince sahip olması dışında, tıpkı sıradan bir kuruşa benzesin. Bozuk para olduğunu ve ara sıra onu havaya attığını biliyor. Ve her bir atışta, tura veya yazı gelmesini belirleyen dışsal bir gücün olmadığını biliyor.

"Kuruşun bilinci, insan bilinci gibi olsaydı, durumu analiz eder ve özgür iradeye sahip olduğu sonucuna varırdı. Tura gelmek istediğinde, sonuç tura olurdu ve kuruş, seçme gücüne olan inancını doğrulamış olurdu. Onun yerine yazı geldiğinde, kendisini adanmışlıktan yoksun olmakla suçlar veya Tanrı'nın bu işte parmağı olduğuna hükmederdi.

"Hayali bozuk para, bir şeylerin 'öylece', sebepsiz yere olmadığına inanırdı. Atışların sonuçlarını dışsal bir şey kontrol etmediyse, mantıklı bir kuruş, kontrolün kendi iradesinden geldiğini farz ederdi; dindar bir kuruş olduğunu varsayarsak da, belki Tanrı'nın iradesinden etkilendiğini düşünürdü.

"Kuruşun kendi rolüne inancı yanlış olurdu fakat Tanrı'nın iradesine duyduğu inanç doğru olurdu. Olasılık –Tanrı'nın gücünün özü– kuruşun, turayı seçtiğinde bile zaman zaman yazı gelmesini belirler."

"Fakat insanlar, bozuk para değildir," dedim. "Bizim beyinlerimiz var. Ve beyinlerimiz bir tercih yaptığında kollarımızı, bacaklarımızı ve ağızlarımızı hareket ettirip bir şeylerin olmasını sağlarız. Kuruşun, kendi seçimlerini gerçeğe dönüştürmek için bir yolu yok fakat bizim var."

"Biz olduğuna inanıyoruz," dedi ihtiyar. "Fakat aynı zamanda, herhangi bir nedenin, ne kadar karmaşık olursa olsun, belirli bir etkisi olması gerektiğini söyleyen bilimsel ilkeye de inanıyoruz. O halde, aynı anda doğru olamayacak iki gerçekliğe inanıyoruz. Biri doğruysa, diğeri yanlış olmalı."

"Sizi takip edemiyorum," dedim.

"Beyin, esas olarak bir makinedir. Kimyasal ve elektriksel niteliklere sahip, organik bir makine. Bir elektrik sinyali biçimlendiğinde, sadece, tek bir şeyin meydana gelmesini sağlar. Bazen bir ineği düşünmeni, bazen de âşık olmanı seçemez. Beyninde belirli bir yerdeki bu belirli elektriksel itki, hareketlerin üzerinde yalnızca tek bir sonuca sahip olabilir."

"Bunu konuşmuştuk. Belki beyin, özgür irade veya ruh nedeniyle, normal kurallardan muaftır. Bu kavramları tanımlayamadığımı biliyorum fakat üzerlerini çizemezsiniz."

"Yaşamdaki hiçbir şeyin üzerini çizemezsin. Fakat kuruş örneği, özgür iradenin, mantıklı gelen ve tanımlanmamış kavramları olmayan, basit bir açıklaması."

"Basit olması, onu doğru yapmaz," diye belirttim. Kendi çıkarım için, kulağa akıllıca gelen bir şeyler söyleme ihtiyacı hissettim.

"Doğru; basitlik, doğruluğun kanıtı değildir. Fakat asıl gerçekliği hiçbir zaman anlayamayacağımıza göre, iki model de aynı olguları açıklıyorsa, nispeten basit olanı kullanmak daha makul. Bu bir elverişlilik meselesi."

Evrim

"Evrime geri dönelim," dedim. "Tanrı hakkında tüm söylediklerinizi göz önüne alınırsa, sizce Tanrı evrime sebep oldu mu? Ya da yaratılışçıların inandıkları gibi, her şey birkaç bin yılda mı oluştu?"

"Evrim teorisi tamamlanmamış ve yararsız olduğu halde, o kadar da yanlış değil."

"Nasıl yararsız olduğunu söylersiniz?"

"Evrim teorisi, pratik bir buluşa yönlendirmez. Uygulaması olmayan bir görüştür."

"Evet, ne demek istediğinizi anlıyorum," dedim. "Fakat eski türlere ait fosil kanıtlarının oldukça ilgi uyandırıcı olduklarını kabul etmelisiniz. Zaman içinde eski yaratıklardan, yenilerine doğru apaçık bir değişim söz konusu. Bunu nasıl göz ardı edebilirsiniz?"

"Bir asteroitin dünyaya indiğini ve dünya üstündeki tüm organik maddeyi öldüren yabancı bir bakteri getirdiğini ve sonra da iz bırakmadan ortadan kaybolduğunu hayal et. Bir milyon yıl sonra, zeki uzaylılar dünyayı keşfeder ve tarihimizi anlamaya çalışmak adına, kemiklerimizi ve sahip olduklarımızı inceler. Bir şekilde, tüm kap kaçak-

larımızın –çanaklar, tavalar, tabaklar ve kâselerin– birbirleriyle bir şekilde ilişkili olduğunu fark edebilirler. Ve eskilerin, yenilerden oldukça farklı olduğunu görebilirler. Aralarında en eskileri, genelde kil veya taştan yapılmış, hepsi bir şekilde birbirine benzer, ham kâseler. Zaman içinde, kâseler tabaklara, kahve fincanlarına ve paslanmaz çelikten kızartma tavalarına dönüştü.

"Uzaylılar, kapların nasıl evrim geçirdiğini gösteren, ilgi çekici grafikler oluştururlardı. Bira kupası ve su bardağıyla yakın akraba olan çay fincanı familyası, kendi içinde bir tür gibi görünürdü. Grafiklere bakan bir gözlemci, tesadüf olamayacak bir izleği, açıkça görürdü. Bu kap kaçak evriminin çıkış noktası tartışılırdı; tıpkı bizim insan evriminin altında yatan nedenleri tartıştığımız gibi, fakat uzaylı bilim insanları, gözlemlenen kap kaçak evriminin verilerine itiraz etmezlerdi. Veriler net olurdu. Kimi bilim insanları, ara bir seviyeye ait kap türlerinin –örneğin bira kupası sapına sahip bir kızartma tavası– bulunmamasından sıkıntı duyardı fakat onların da keşfedilmemiş bir yerde olduğunu varsayarlardı."

"Bu şimdiye kadar yapılmış en kötü benzetme olabilir," dedim. "İnsanları tabaklarla kıyaslıyorsunuz."

İhtiyar konuşmaya başladığımızdan bu yana ilk kez yüksek sesli bir kahkaha savurdu. Gerçekten eğlenmişti.

"Bu bir benzetme değil," dedi gözlerindeki pırıltıyla. "Bu bir bakış açısı. Evrim, kanıtlarının niteliklerinden dolayı değil, çokluğundan ve çeşitliliğinden dolayı ilgi çekici. Uzaylılar da aynı ikileme düşerlerdi. Kap kaçak evrimi teorilerini destekleyen öyle çok kanıt olurdu ki, karşıt görüştekilerle alay edilirdi. Uzaylı bilim insanları, bıçaklardan evrilen kaşıkların, çatallara dönüştüğüne dair kuramlar oluştururlardı. Çanaklar, kâselerden evrildi. Tabaklar da doğrama tahtasından. Bilginin şeffaf niteliği ve çeşitliliği, karşı konulmaz olurdu. Nihayetinde, onu teori diye nitelemeyi bırakır ve bir gerçek olarak kabul ederlerdi. Sadece bir deli, bu kanıt yığınından alenen şüphe edebilirdi."

"Tabaklar ve hayvanlar arasında büyük fark var," dedim. "Tabakların evrim geçirmeleri için bir yol yok. Mantık, cansız tabakların mutasyon geçirmiş yavrular şöyle dursun, yavrulamalarının bile bir yolu olmadığını uzaylılara söylerdi."

"Bu tam olarak doğru değil," diye karşılık verdi. "Tabakların, ortak yaşamsal bir ilişki içinde insanları kullanıp, bizi yeni tabaklar yapma konusunda gerekli olduklarına ikna ettikleri söylenebilirdi. Bu şekilde, tabaklar üreme ve evrilmeyi başardılar. Her tür, hayatta kalmayı garantilemek için diğer canlı varlıklardan faydalanır. Canlı varlıkların üremesinin normal yolu budur.

"Bir dayanağın olmadan, uzaylı bilim insanlarının canlı varlıklar ve cansız tabaklar arasında bir

ayrım göreceklerine ve tabakları sadece araç olarak sınıflandıracaklarına inanıyorsun. Fakat bu, insan merkezli bir dünya görüşü. İnsanlar, biz organik olduğumuz için, organik şeylerin organik olmayanlardan daha önemli olduğuna inanır. Uzaylıların böyle bir eğilimi olmazdı. Tabaklar, onlara, organik parçaları olmamasına rağmen evrilmenin, üremenin ve gelişmenin bir yolunu bulmuş, dayanıklı türler olarak görünürdü."

"Fakat tabakların kişilikleri, düşünceleri, hisleri veya arzuları yok," dedim.

"İstiridyenin de yok."

"O zaman neden insanlar bir istiridye kadar mutlu olduklarını söyler?" diye şakalaştım. Beni duymazdan geldi.

"Günümüzde, evrime yol kat ettiren mutasyonlara dair daha fazla kanıt olmaması sana garip gelmiyor mu?" diye sordu.

"Ne gibi?"

"Günümüzün canlı varlıklarında, gelecekteki milyonlarca yıllık evrimin ilk görüntülerine şahit olmamız gerekmez miydi? Tek başlı insanların hükümdarı olacak iki başlı insanlar, önümüzdeki milyonlarca yıl boyunca daha faydalı bir şeye dönüşecek, organları tanımlanamayan balık, solungaçlar geliştiren kediler nerede? Günümüzde bazı mutasyon kanıtları görüyoruz fakat çoğunlukla önemsiz olanları; geçmişte yaşamış olması gereken radikal türleri, beyinlerin, gözlerin, kanatların ve iç organların habercilerini değil.

"Ve evrim neden tek yönde, daha basit olandan daha karmaşık olana doğru hareket ediyor gibi görünüyor? Neden hiç, daha basit, dayanıklı yaratıklara dönüşen ileri seviyedeki yaşam formları yok? Mutasyonlar gelişigüzelse, evrimin her iki yönde de işlemesini beklerdin. Fakat sadece tek yönde ilerliyor, basitten karmaşığa."

Devam etti. "Ve dünyadaki tür sayısı neden geçmiş milyon yıl içinde azaldı? Bir zamanlar yeni türlerin oluşum oranı, nesillerin tükenmesinin oranına göre daha hızlıydı fakat bu tersine döndü. Neden? Bunların hepsi meteorlar ve insani müdahale ile açıklanabilir mi?

"Ve yeni bir türün ilk üyesi, nasıl üremek için birini buluyor? Yeni bir tür olmak, artık kendi ebeveynlerinin türünden olanlarla çiftleşemezsin demektir. Evrimi tetikleyen mutasyonlarsa, sistemli olarak ve dönüşüm geçirenlerin üremek için birbirini bulabileceği, benzer biçimlerde meydana gelmeliler. Bu kadar kolay olsaydı, daha fazla mutasyon görürdük."

"Aynı sorunu dinle yaşıyorum," dedim. "Uzun zaman önce her çeşit mucize olmuş gibi ama şimdi onları hiç görmüyoruz. Evrimde ise, pek çok dönüşüm vakası, tam da zekâmız onları incelemek için yeterince geliştiğinde, hız kaybediyormuş gibi görünüyor. Evrimde değişimin çoğu, sadece onu incelemeye yetecek kadar zekileştiğimizde tükeniyor gibi. Bu biraz şüpheli görünüyor,

sanki tüm bunların bir anlamı varmış ve biz de ona yaklaşıyormuşuz gibi."

"Bir dakikalığına bozuk paraya geri dön," diye çağırdı bir baş hareketiyle. "Şans eseri, hilesiz bir bozuk parayı havaya atarsan ve art arda yüz defa tura gelirse, bir sonraki atışta tekrar tura gelme olasılığı nedir?"

"Bunu biliyorum. Bozuk para, yazı gelmek için geç kalmış görünse bile ihtimal yarı yarıya. Bana anlamlı gelmiyor fakat okulda öğrendiğim bu."

"Bu doğru," dedi. "Veya başka bir açıdan bakarsak, bozuk paranın geçmişinin, onun geleceği üzerinde bir etkisi yok. Önceki bozuk para atışlarının sonuçları ile yenilerinin olasılıkları arasında bir bağlantı yok.

"Evrenin geri kalanı, bu bozuk para gibidir. Geçmişteki olaylar günümüzü doğuruyormuş gibi görünür fakat biz her beliriverdiğimizde, yeni bir olasılıklar serisine maruz kalırız. Kelimenin tam anlamıyla, her şey olabilir."

Sandalyesinde kımıldandı ve tekrar başladı. "Her yaratık, evrenin her atışında, farklı bir tür olma olasılığına çok az da olsa sahiptir. Bir ördek, bir dağ sıçanıyla yer değiştirebilir. Bunun olma ihtimali o kadar küçük ki, muhtemelen hiç olmadı ve hiç olmayacak fakat evrenin doğası tarafından da dışarıda bırakılmamış. Bu basitçe, olası değil.

"Daha ihtimal dâhilindeki sonuç, bir varlığın DNA'sının, Tanrı külünün iki parçası aynı konumda tekrar ortaya çıkmayı deneyip bir düzen-

leme yapmak zorunda kaldığı için, ufak bir çeşitlilik deneyimlemesi. Bu düzenleme, varlığın kaderini etkileyen olasılıkların zincirleme tepkimesini harekete geçirir.

"Bozuk parayı havaya attığında, kenarı üzerinde dengede kalabilse bile, neredeyse her zaman ya yazı ya da tura gelir. Bozuk paraları havaya atma deneyimimiz olmasaydı, onların düzgünce inip kenarları üzerinde durduklarını düşünebilirdik. Bozuk paranın kenarı, belki de her iki yüzeyinin de en fazla yüzde onu kadar alana sahip; dolayısıyla bozuk paraların rutin olarak 'kenarı' üzerine geldiğini umabilirdik.

"Fakat olasılık, ara durumlardan kaçınır. Yazı veya turayı kayırır. Evrim de aynı şekilde, ara durumlardan kaçınır. Tanrı kulunun doğasındaki bir şey, iki gözlü olmayı ihtimal dâhilinde, iki kafalı olmayı ise ihtimal dışı kılar. Dahası, gözlerde, Tanrı'nın kaçınılmaz şekilde tekrar toplanmasını destekleyen bir şey vardır."

Şüphecilerin Hastalığı

"Şüpheci olan bir kaç arkadaşım var," dedim. "Şu Şüpheciler Derneği'ne üyeler. Sanırım sizi çok üzerlerdi."

"Şüpheciler," dedi, "şüphecilerin hastalığından muzdariptirler –çok sık haklı olma sorunundan."

"Bunun neresi kötü?" diye sordum.

"Art arda yüz defa haklı olduğun kanıtlanırsa, ne kadar çok olursa olsun hiç bir kanıt, yüz birinci seferde yanılmış olduğuna seni ikna etmeyecektir. Kendi aşikâr yanılmazlığın seni baştan çıkaracak. Şunu unutma ki, tüm bilimsel deneyler insanoğlu tarafından uygulandı ve sonuçlar insani yoruma tabidir. İnsan zihni bir illüzyon jeneratörüdür, gerçeğe açılan bir pencere değil. Şüpheciler de dahil olmak üzere herkes, kendi görüşleri ile uyuşan illüzyonlar üreteceklerdir. Normal ve sağlıklı bir beyin, böyle işler. Şüpheciler, benlik illüzyonundan muaf değillerdir."

"Şüpheciler, insan algılarının hatalı olduğunu biliyorlar," diye tartıştım. "Bu yüzden bilimsel bir sürece sahipler ve sonuçların tutarlı olup olmadığını görmek için deneyleri tekrarlama konusunda

ısrarlılar. Onların bilimsel metodu, öznelliği neredeyse yok eder."

"Bilimsel yaklaşım, aynı zamanda insanları gruplar halinde düşünmeye ve hareket etmeye de iter," diye karşılık verdi. "Şüpheci topluluklar oluştururlar ve şüpheci yayınlar üretirler. Birbirlerinin dumanını teneffüs ederler ve kendi bilimsel metodlarını paylaşmayanları şeytan gibi gösterirler. Bakış açıları dünyanın çoğunluğundan farklı olduğu için duygusal ve entelektüel açıdan soyutlanmış bir duruma girerler. Bu tarz bir çevre, kült düşünüş ve davranış için bir formüldür. Şüpheciler, normal insan beyni fonksiyonlarından muaf değillerdir. Saldırdığın şeye dönüşmek, insani bir eğilimdir. Şüpheciler, mantıksız düşünürlere saldırırlar ve süreç içerisinde mantıksız olurlar."

ESP[2] *ve Şans*

"Duyular dışı algılamaya, ESP'ye inanır mısınız?" diye sordum.

"Nasıl tanımladığına bağlı," dedi. "Şüpheciler ESP'yi, güdümlü deneylerle açıklanamayacak kadar dar bir şekilde tanımlayarak defetmek istiyorlar. İnançlı insanlar, ESP'nin gündelik hayattaki faydası üzerine odaklanarak, onu daha geniş bir bakış açısıyla kavrıyorlar."

"Yani inançlı birisiniz?"diye kışkırttım.

Yüzündeki ifade, hayır diyordu. "Dünya üzerinde milyarlarca insan var. Bazıları, doğdukları andan, öldükleri güne kadar sefil hayatlar sürecekler. Diğerleri, hayatlarının her döneminde inanılmaz derecede iyi bir talihe sahip olacaklar. Varlıklı evlerde, şefkatli aile ortamlarında dünyaya gelecekler. Beyinleri ve bedenleri verimli, sağlıklı ve yüksek derecede yetenekli olacak. Sevgiyi tadacaklar. Asla nedensiz yere utangaç ya da ürkek hissetmeyecekler. Bazıları piyangolar kazanabilir. Kısacası, diğer insanlarla karşılaştırıldığında, tüm hayatları boyunca şanslı olacaklar.

---

(2) Parapsikolojide, "duyular-dışı algılama" anlamındaki "extra sensory perception" teriminin kısaltmasıdır. Türkçe literatürde DDA ya da DDİ ("Duyular Dışı İdrak") olarak da geçmektedir (ç.n.)

"Şans, normal olasılık eğrilerine uygun davranır. Çoğu insan ortalama şansa sahip olacak ve kimileri de fazladan iyi ya da kötü şans deneyimleyecek. Bir avuç insan, öylesine olağanüstü bir talihe sahip olacak ki, onu mucizeden ayırt edemeyecek. Olasılık kuralları, böyle insanların var olmasını garantiler."

Devam etti. "Ve şans, bazı insanların yaşamlarının belirli alanlarıyla sınırlı kalarak, kategorilere ayrılacaktır. Kimileri olağanüstü kumarbazlar, kimileri de iş ya da aşk konusunda şaşırtıcı derecede talihli olacaklar.

"Şimdi, dünya üzerinde, ayrıcalıklı şansının niteliği rastgele şeyleri tahmin etmek gibi sıra dışı bir yetiyi içeren tek insanı bulduğunu hayal et. Böyle bir insanın dünya üzerinde herhangi bir yerde var olma olasılığı yüksek. Sence şüpheciler bu kişinin ESP'si hakkında ne sonuca varırlardı?"

"Onu güdümlü deneylerle test ederlerse ve o da bunları takılmadan geçerse, sanırım ESP'si olduğu sonucuna varırlardı," dedim.

"Yanılıyorsun. Testlerinin yeterince kontrollü olmadığı ve daha fazla çalışma gerektiği sonucuna varırlardı. Sıra dışı iddiaların, sıra dışı kanıtlar gerektirdiğini söylerlerdi. Ve negatif bir sonuç alıncaya ya da ilgilerini kaybedene dek testler yapmayı sürdürürlerdi. Hiçbir şüpheci, daha sonra hatalı olduğunun kanıtlanması için herhangi bir risk oldukça, birinin ESP'ye sahip olduğunu açıklama-

yı göze almazdı. Onların mezhebi bu tür bir riski teşvik etmez.

"Adil olmak gerekirse, tüm olasılıklarda, şüpheciler, sözde sıra dışı güçler gibi iddiaları boşa çıkarırken hiç yanılmadılar. Yöntemlerinin güvenilir olduğuna inanırlar çünkü bilindiği kadarıyla, münferit testlerdeki yanlış adımlar dışında yöntemleri uzun vadede hiçbir zaman hatalı bir sonuç üretmemiştir. Fakat hiçbir zaman yanılmamak, test yönteminin her vaka için güvenilir olduğuna dair kanıt oluşturmaz."

"O zaman şansın da ESP gibi mi olduğunu düşünüyorsunuz?" diye sordum.

"Sonuçların ayırt edilemez olduğunu söylüyorum."

"Fakat şans farklıdır çünkü ESP'ye havada dolaşan fikirler veya benzeri şeyler neden olur. ESP, bir nedene sahip olmalıdır."

"ESP'yi sadece dar bir biçimde, havadan bilgi transferi olarak tanımlarsan, şüpheciler onu asla saptayamazlar," dedi. "Fakat şansı ESP ile aynı kabul edersen, ESP var olur ve şans her an değişebileceği için çok güvenilir olmasa da, yarar sağlayabilir."

"Sanırım bilim insanları, insanlar konsantre olduğunda kafalarından geçen hiçbir şeyi saptayamadıkları için, düşüncelerin havada dolaşmadığını kanıtlamışlardı," dedim, hemfikir olmaya çalışarak. Bunun zaman kaybı olduğunu bilmem gerekirdi.

"Fakat düşüncelerin gerçekten de uzay boyunca seyahat ederler," dedi. "Sorun, başka bir insanın bu bilgiyi çözüp çözemeyeceğidir."

"Düşünceler nasıl uzay boyunca seyahat ederler?"

"Fiziksel bir şey hareket etiğinde, evrendeki diğer her nesne üzerinde, anında ve herhangi bir uzaklıktan, yerçekimsel bir etki bırakır. Bu etki, inanılmaz derecede küçük fakat gerçektir. Aklında bir düşünce şekillendiğinde, bu düşünce zihninde kendisine özel olan fiziksel bir değişim ile birleşir ve tüm evren boyunca, anlık bir yerçekimsel dalgalanma etkisine sahip olur.

"İnsanlar, inanılmaz büyük boyutlardaki diğer yerçekimsel seslerle karışmış bu fevkalade zayıf sinyalleri çözebilirler mi? Hayır. Fakat sinyaller oradadır."

ESP ve Kalıp Tanıma

"Peki ya uzağı görmek?" diye sordum. "Duymuşsunuzdur. Bir medyumun uzak bir yerin resmini, orada olmadığı halde çizmesi gibi. Bu nasıl yapılıyor? Bu da mı şans?"

"Bazen. Fakat kalıp tanıma da bunun büyük bir parçasıdır."

"Nasıl? Siz dünyanın bir köşesinde bir odada oturuyorsanız ve nesne de başka bir yerdeyse, kalıp yoktur."

"Herkes çevresindeki kalıpları tanıma konusunda farklı yetilere sahiptir," dedi. "Bu bir yetenek; müzik, matematik ve spor gibi. Bu alanlardaki ender dehalar, düpedüz doğaüstü görünürler. Sanki özel güçlere sahiplermiş gibi. Bir bakıma da öyledirler ancak yeteneklerini doğaüstü olarak değil de, doğal bir yetinin bereketi şeklinde ifade etmek daha doğru olacaktır.

"Tipik bir matematik dehasını düşün. Matematik dehaları, sıklıkla, problemlerin cevaplarını bir hesap yapmış olduklarını fark etmeden bildiklerini söylerler. Tüm alanlarda, üst seviyedeki dahiler aynı deneyimi yaşadıklarını söylerler. En yüksek

performans seviyelerinde, insanlar kullanmakta oldukları yöntemin farkında değillerdir.

"Dâhilerin performanslarında, sırf yaptıkları şeyi nasıl yaptıklarının farkında değiller diye, esrarengiz ya da mucizevî olan hiçbir şey yoktur. Zihinlerinin bilinçaltı hesaplamaları öylesine hızlı gerçekleşir ki, hatıra olarak kaydedilmezler. Cevaplar, yalnızca geliveriyormuş gibi görünürler.

"Göze çarpan kimi medyumlar, maksadı sahtekârlık olmayanlar, kalıp tanıma dâhileridir fakat yeteneklerinin kaynağının farkında oldukları da söylenemez. Matematik dehaları gibi, medyum oldukları söylenen insanlar da yaptıklarını nasıl yaptıklarını bilmezler. Sadece işe yaradığını bilirler."

"Tamam," dedim, açıklamasını test edebilmek için bir anlığına ona katılarak. "Kalıp tanıma, öldürülmüş birinin cesedinin bulunacağı yeri tahmin eden bir medyumu nasıl açıklıyor? Kalıp nerede?"

"Cesetlerin yerini saptayan medyumlar hakkındaki raporların çoğu yanlıştır. Muhabirler, genelde insanlarla konuşarak ve söylediklerini yazarak bilgilerini toplarlar fakat haberleri sadece röportaj yaptıkları insanların güvenilirlikleri kadar sağlamdır. Medyumlar belirsiz kehanetlerde bulunup, sonra da gösterdiklerine yakın olan her şeyden kendilerine pay çıkarabilirler. Medya, sürükleyici başarıların hikâyelerini anlatır ve başarısızlıkları, haber değeri olmadığı için yok sayar. Halk, medyumların düzenli olarak cesetlerin yerlerini

saptayabildikleri izlenimine kapılır. Aslında, bu tür vakalar enderdir ve muhtemelen dâhice bir kalıp tanıma seviyesinin veya şans ya da basitçe abartmanın sonucudur.

"Diyelim ki, polis bir çocuğun kaçırıldığına dair bir ihbar aldı. Polisler, kalıpları tanımak için eğitilmiştir bu yüzden zanlının muhtemelen erkek ve çocuk tarafından tanınan biri olduğunu bileceklerdir. Eğer çocuk kırk sekiz saattir kayıpsa, çocuğun ölü olduğunu, cesedinin dışarıya, muhtemelen suç mahalinin elli mil ötesine bırakılmış olduğunu öngörebilirlerdi. Diyelim ki polis, suçlu kalıplarını bulma konusunda polisten bile daha yetkin olan bir FBI profilcisi çağırır. Profilci, benzer suçlardaki deneyim ve istatistiklere dayanarak, zanlının ne tür bir geçmişi, yetiştirilme tarzı ve kişiliği olduğunu öngörebilir. Polisler ve FBI profilcisi, basit kalıplara dayandığını bilmiyorsan psişik gibi görünebilecek bilgiler üretebilirler. Şimdi diyelim ki polis, kalıp tanımada dahi olan, medyum addedilen biriyle iletişime geçer. Deha seviyesinde, işin içine çok daha incelikli kalıplar girer."

Devam etti. "Örneğin, eğlence ve haber medyası halkın zihninde kalıplar yaratır. Diyelim ki, geçen yıl yaşanan kaçırmalarla ilgili olan pek çok film ve televizyon programı, cesetlerden kurtulmak için kullanılan en iyi yerler konusunda bir kalıp yarattılar. Bu kalıp, bir zanlıyı eski bir kulübeyi değil de, bir süzdürme hendeğini seçme ko-

nusunda etkileyebilirdi. Medyum, bilmeden bu kalıbı seçer ve çocuğun bir süzdürme hendeğinde bulunacağını 'hisseder'. Süzdürme hendeklerinde yapılan bir araştırma, medyumun haklılığını kanıtlar.

"Böyle bir durumda, medyum denen kişinin güçleri yararlı ve bir noktada da hilesiz olabilirdi fakat asla güdümlü deneylerle yeniden meydana getirilemezdi. Bir laboratuvar ortamında, tüm kalıplar ortadan kaldırılır."

"Peki ya ölü akrabalarla konuşan adam?" diye sordum. "Her zaman bir felaketten kurtulanlar ve ölen kişi hakkında, tesadüf olamayacak biçimde bilgiye sahip. Bu nasıl oluyor?"

"Bu da, şovmenliğin ve bazen de hilekârlığın eşlik ettiği, kalıp tanımadır. Sıra dışı psişik yetenek olduğuna inanılan kimi durumlar, ihtimallerle oynamaktan başka bir şey değildir. Örneğin medyum, ölen kocanın, dul eşini kendi fotoğrafını öperken gördüğünü söyleyebilir. Bu güvenli bir tahmin olurdu. Pek çok dul kadın, ölü kocalarının fotoğraflarını öper. Medyum, göçmüş kocanın evde tamirat işleriyle uğraşmaktan hoşlandığını da söyleyebilirdi. Bu neredeyse tüm erkeklere uyar.

"Medyum, kişinin sesinden, aksanından, giysilerinden, yaşından, isminden, sağlığından ve etnik kökeninden fikir alarak, pek çok kalıp çıkarabilir. Diyelim ki, müşterinin dumandan sararmış dişleri var. Sigara içenlerin diğer sigara içenlerle

birlikte yaşamaları olası. Medyum, yakın bir kişinin, yakın zamanda kalp veya akciğer sorunlarından öldüğünü tahmin edebilirdi. Bu iyi bir tahmin olurdu."

"Tamam, peki televizyonda insanları iyileştiren şu televanjelistlere ne diyorsunuz? O insanlar bana iyileşmişler gibi göründü. Bu da mı numara?"

İhtiyar sadece güldü. Ben de güldüm.

Işık

"Işığı düşün," dedi yaşlı adam. "Dünyamız ışığın enerjisiyle dolmuş gibi görünüyor. Fakat ışık nedir?"

"Fotonlardan oluşur," dedim; bunun bir başlangıç olduğunu düşünerek. Şu zamana dek daha iyisini bilmem gerekirdi. Sanırım ihtiyar yanıtımı yok saymıştı.

"Eğer bir uzay gemisinin içinde, bir ışınla yarışsaydın ve ışık hızının yüzde doksan dokuzu hızla gitseydin, ışık ne kadar daha süratli olurdu?"

"Belli ki, ışık hızının yüzde biri kadar. Saatte kaç mile tekabül ettiğini bilmiyorum."

"Einstein'a göre, yanıt bu değil. Ne kadar hızlı yolculuk etsen de, ışının, senin roketinden ışık hızı olarak daha süratli olacağını kanıtladı."

"Mantıklı değil. Ama kulağa biraz tanıdık geliyor. Gerçekten bunu söyledi mi?"

"Evet ve fizik dünyası tarafından da gerçek olarak kabul edildi."

"Bu çok saçma," dedim. "Eğer ışıkla aynı yönde, ışının hızının yüzde doksan dokuzu hızla gidiyorsam, ışın aynı süratle benden daha hızlı

gidemez; bu sanki ben hiç hareket etmiyormuşum gibi olurdu."

"Gerçekten de gülünç. Fakat bilim insanları, bunun ispatlanmış olduğunu iddia ediyorlar."

"Peki iki roket ışınla yarışıyor olsaydı ve biri ışık hızının yüzde doksan dokuzu kadar, diğeri ise yüzde ellisi kadar hızlı olsaydı ne olurdu? Işık, ikisinden de tam ışık hızı kadar süratli olamazdı."

"Olabilirdi."

"Peki, bu düpedüz çılgınlık," diye yanıtladım. "Işının, yavaş roketten uzaklaşması, hızlı roketi geçmesinden daha süratli bir biçimde meydana gelirdi. Bu sağduyudur."

"Bu, bilimsel testlere göre, yaygın ve yanlış bir inanış," diye tartıştı. "Ortaya çıkan şey, zaman, hareket ve ışık hızının tüm gözlemciler için farklı olduğu. Günlük hayatta bunu algılayamıyoruz çünkü fark, yavaş hareket eden cisimler için çok küçük. Fakat ışık hızına ulaştığın zaman, farklar belirgin hale gelir.

"Hiçbir insanın diğeri ile aynı gerçekliği paylaşmadığı harfiyen doğru. Einstein, gerçekliğin tek bir sabit durum olmadığını kanıtlamıştır. Gerçeklik, nerede olduğuna ve ne kadar hızla hareket ettiğine bağlı olan, sonsuz sayıda özgün gerçekliklerdir.

"Eğer ben senin örneğinde kullandığın yavaş rokette giden bir yolcu olsaydım, senin yüksek bir hızla benden uzaklaştığını gözlemleyecektim. Fakat ışının bakış açısından, ikimiz de hiç bir şekil-

de hareket ediyor olmazdık. Bu iki gerçeklik versiyonu da, kanıtlanabilir şekilde doğru; yine de, bir arada düşünüldüklerinde, abes geliyorlar."

"Peki bu lanet olası ışık nedir?" diye sordum.

"Işık mümkün olanın dış limitidir. Fiziksel bir şey değildir; bir sınırdır. Bilim insanları, ışığın kütlesinin olmadığı konusunda hemfikirdirler. Bununla kıyaslayarak dünyanın ufuk çizgisini düşün. Ufuk çizgisi fiziksel bir şey değildir. Bir kavramdır. Bir kovaya bir miktar ufuk çizgisi koymayı deneseydin, bunu başaramazdın.

"Buna rağmen, ufuk çizgisi gözlemlenebilir ve algılanabilir. Fizikselmiş, şekli ve maddesi varmış gibi görünür. Ancak ufuk çizgisine doğru koştuğunda, ne kadar hızlı gidersen git, senden ilerde, aynı uzaklıkta kalıyormuş gibi görünür. Ne kadar hızlı hareket edersen et, asla ufuk çizgisine ulaşamazsın."

Devam etti. "Işık, ufuk çizgisi ile benzerdir. Fiziksel bir şey olma illüzyonu veren bir sınırdır. Ufuk çizgisi gibi, ne kadar hızlı hareket etsen et, senden sabit bir hızla uzaklaşıyormuş gibi görünür. Gece vakti gökyüzündeki ışıldakları ve kırmızı bulutlu gün batımı gibi, ışık olduğuna inandığımız şeyleri gözlemleriz. Fakat bu şeyler ışık değildir; sadece farklı olasılıklar arasındaki sınırlardır.

"İki bitki düşün. Birisi direkt ışık altında; diğeri de sürekli gölgede. Işık alan bitki, uzun yaşadığı ve daha çok boy attığı ve güçlü büyüdüğü için

daha fazla olasılık deneyimler. En nihayetinde ölecektir fakat gölgede duran benzerine göre daha fazla olasılık tecrübe etmeden değil."

"Tamam," dedim, "Işığı fiziksel olmayan bir şey olarak hayal etmek konusunda sorun yaşıyorum. Kendisi fiziksel bir şey değilken, nasıl fiziksel şeylere etki edebilir?"

"Dünyayı etkileyen ve fiziksel olmayan birçok şey var," dedi. "Yerçekimi fiziksel değil ve buna rağmen dünyadan süzülüp gitmeni engelliyormuş gibi görünüyor. Olasılık fiziksel değil fakat evrende herhangi bir yerdeki bir yazı tura atışını etkiliyor. Bir fikir fiziksel olmadığı halde, uygarlığı değiştirebilir."

"Fikirlerin fiziksel olmadığı halde uygarlığı değiştiren şeyler için bir örnek olduğunu düşünmüyorum. İnsanların beyinleri fiziksel şeyler ve fiziksel olan bedenlerimizi etkiliyor. Süreç boyunca bir şeyleri yaftalıyor olmamızın dışında, fikirler olaya nasıl dâhil oluyor anlamadım. Fikirler, kendi kendilerine uzayda süzülmezler. Her zaman beyinlerimizde fiziksel olan bir şeylerle özdeştirler."

"Bir kâğıda kırıcı bir hakaret yazdığımı ve sana uzattığımı farz et," diye yanıtladı. "Not fizikseldir fakat ona baktığında, bilgi, zihnine bir ışık yolu üzerinden girer. Işığın bir kütlesi olmadığını hatırla. Manyetik alanlar gibi, ışık da fiziksel bir biçimde var olmaz. Nottaki hakaret, nottan gözlerine doğru, ışık yolu boyunca seyahat ettiğinde, süreç boyunca tamamen fizikselliktен yoksundur.

Işığın içinde kodlanmış hakaret, bir ufuk çizgisinden daha gerçek değildir. Olasılığın, benden sana doğru gerçekleşen saf transferidir. Hakaret zihnine kaydolduğunda, fiziksel şeyler olmaya başlar. Kızabilirsin, ensene ve alnına ateş basabilir. Bana yumruk bile atabilirsin. Işık, olasılığın elçisidir fakat ne ışığın, ne de mesajın kütlesi vardır.

"Güneş ışığının sıcaklığını hissettiğimizde, yükselmiş olasılığın etkisini ve bu nedenle de deri hücrelerimizin yükselmiş aktivitesini hissederiz; derimize çarpan fotonların etkisini değil. Bilim insanları bize, fotonların kütlesi yoktur, der. Bu da, kavram anlamında var olmanın haricinde, var olmadıklarını söylemenin bir diğer yoludur."

Devam etti. "Işığın hem partikül, hem de dalga olduğunun, duruma göre bazen biri, bazen de diğeri gibi davrandığının söylendiğini duymuşsundur. Bu tıpkı gölgenin bazen uzun, bazen de kısa olduğunu söylemek gibidir. Gölgen fiziksel bir şey değildir; fiziksel şeyler tarafından bırakılan bir etki, bir algıdır. O bir sınırdır; bir nesne değil.

"Işık, tüm şeyleri sarmalayan olasılık bölgeleri olarak düşünebilir. Bir yıldız, yoğunluğunun yetkisiyle yüksek bir olasılığa sahiptir; öyle ki, Tanrı külü partiküllerinden ikisi, içlerinden birini uyum sağlamaya iterek, aynı konumda beliriverir ve yeni, çılgın bir olasılık yaratır. Bu faaliyet, konumun ve olasılığın sürekli olarak ayarlanması, enerji olarak algıladığımız şeydir.

"Ne kadar hızlı hareket edersen et, bir ışını yakalayamamanın nedeni, olasılık bölgesinin, tıpkı gölgen gibi seninle birlikte hareket etmesidir. Işıkla yarışmaya çalışmak, kendi düşüncelerinden kaçmaya çalışmak gibidir.

"Işık hızı denen şey, basitçe, bir partikülün orijinal konumuna ne uzaklıkta belirebildiğinin limitidir. Bir partikül, orijinal pozisyonundan kısa bir mesafe uzaklıkta belirirse, o partikülün algılanan hızı yavaş olacaktır. Her yeni ortaya çıkış, başlangıç noktasından büyük bir uzaklıkta olursa, algılanan sürat çok daha fazla olacaktır. Bir partikülün orijinal mesafesinden ne kadar uzakta ortaya çıkma olasılığı olduğuna dair pratik bir limit vardır. Bu limit, ışığa görünür en yüksek hızını veren şeydir."

"Beynim acıyor," dedim.

Meraklı Arılar

"Neden insanların farklı dinleri var?" diye sordum. "Sonuçta en iyisi kazanırdı ve hepimiz de aynı şeye inanırdık gibi geliyor."

İhtiyar durdu ve sallandı. İki elini de kırmızı ekoseli battaniyesinin içine soktu.

"Bir kilise penceresinin dışına konan bir grup meraklı arı hayal et. Her bir arı içeriye değişik renkli bir camdan bakar. Bir arıya göre, kilisenin içi tamamen kırmızıdır. Diğerine göre tamamen sarı. Bu böyle devam eder. Arılar kilisenin içini direkt olarak deneyimleyemezler; sadece görebilirler. İçeriye asla dokunamaz veya onu koklayamaz veya hiçbir şekilde onunla iletişime geçemezler. Arılar konuşabilselerdi, içerinin rengiyle ilgili olarak tartışabilirlerdi. Her arı, diğer arıların renkli camın farklı parçalarından baktıklarını anlayamadan, kendi yorumuna bağlı kalırdı. Hiçbiri kilisenin amacını veya oraya nasıl geldiğini veya onunla ilgili herhangi bir şeyi anlamazdı. Bir arının beyni, bu gibi şeyleri anlamaya muktedir değildir.

"Fakat bunlar meraklı arılar. Bir şeyi anlamayınca huzursuz ve mutsuz olurlar. Uzun vadede arılar, kalıcı bir merak –rahatsız bir zihin duru-

mu– ve illüzyon arasında bir seçim yapmak zorunda kalırlardı. Arılar böyle seçimlerden hoşlanmazlar. Kilisenin içinin gerçek rengini ve amacını bilmeyi tercih ederlerdi fakat arıların beyinleri bu seviyedeki bir kavrayış için tasarlanmadı. Huzursuzluk ile kendini kandırmak arasından, mümkün olanı seçmeleri gerekir. Huzursuzluğu seçen arılar, ilişki kurulmaktan hoşlanılmayan bireyler olacak ve toplum tarafından dışlanacaklar. Kendilerini kandırmayı seçen arılar, kilisenin içinin kırmızı veya sarı olduğuna dair görüşlerini pekiştirmek için bir araya gelecekler."

"Yani, sersem arılar gibi olduğumuzu mu söylüyorsunuz?" dedim, havayı hafifletmeye çalışarak.

"Daha kötüsü. Merak ediyoruz."

İrade Gücü

"Oldukça zindesin," diyerek inceledi beni ihtiyar.

"Haftada dört kez egzersiz yapıyorum."

"Fazla kilolu birini gördüğünde, onun irade gücü hakkında ne düşünürsün?"

"Pek yok diye düşünürüm," dedim.

"Neden böyle düşünürsün?"

"Üçüncü dondurma kâsesini reddetmek ne kadar zordur ki? Dış görünüşüm iyi çünkü egzersiz yapıyorum ve düzgün yemek yiyorum. Kolay değil fakat bu konuda irade sahibiyim. Bazı insanlar değil."

"Açlıktan kıvranıyor olsaydın, yemek yememek için direnebilir miydin?"

"Sanmam. Herhalde çok uzun bir süre direnemezdim."

"Fakat miden tıka basa dolu olsaydı, kolaylıkla direnebilirdin zannedersem."

"Tabii ki."

"Davranışlarını, irade gücü denen şey değil de, açlık belirliyor gibi görünüyor."

"Hayır, iki uç tanım seçtiniz: açlıktan kıvranmak ve tıka basa tok olmak," dedim. "Çoğu za-

man ikisinin arasındayım. Az veya çok yiyebilirim fakat bu bana bağlı."

"Hiç çok aç oldun mu –açlıktan kıvranır halde değil, sadece çok aç– ve kendini miden ağrıyana kadar yerken buldun mu?"

"Evet ama genellikle çok fazla yemem. Bazen yoğun olurum ve yarım gün boyunca yemeyi unuturum. Ortalama ölçüyü tutturururum."

"İrade gücünün, yaşamına hangi noktada girdiğini göremiyorum," dedi. "Kimi durumlarda aşırı yiyorsun, kimilerinde ise basitçe yemeyi unutuyorsun. Ben burada irade gücü görmüyorum."

"Her yediğimde aşırı yemiyorum. Çoğu zaman ortalama açlık duyuyorum ve ortalama ölçüde yiyorum. Daha fazla yemek isterdim ama yemiyorum. Bu irade gücüdür."

"Ve sana göre aşırı kilolu insanlarda, şu senin irade gücü dediğin şeyden daha az var, öyle mi?" diye sordu.

"Besbelli. Yoksa daha az yerlerdi."

"Aşırı kilolu insanların da sendekiyle aynı ölçüde iradeye sahip olmaları fakat daha büyük açlık duymaları mümkün değil mi?"

"Bence insanlar kendi bedenlerinin sorumluluğunu almalılar," diye yanıtladım.

"Sorumluluk almak? Sanki yeni bir fikrin olduğunu düşüneceğimi umarak, irade gücünün yerine iki yeni kelime koyuyorsun."

Güldüm. Beni yakalamıştı.

"Pekâlâ, hadi açıklayın," dedim, bu soruşturmanın ardında daha derin bir düşünce olduğunu bilerek.

"Diğer insanların, aksi bir durum söz konusu olduğuna dair kanıtlara rağmen, bizimle aynı seviyede dürtüleri olduğuna inanmaktan hoşlanırız. Kendimizi, insanların, sadece ahlâk veya irade gücü veya ikisinin birleşiminin derecelerine göre farklılık gösterdiğine ikna ederiz. Fakat dürtüler gerçektir ve her birey için alabildiğine farklılık gösterir. Ahlâk da, irade gücü de illüzyondur. Herhangi bir insanoğlu için, daima en yüksek dürtü kazanır ve irade gücü buna asla dâhil olmaz. İrade bir illüzyondur."

"Yorumunuz tehlikeli," dedim. "Nasıl olsa kendimize hakim olamayacağımız için, neyin doğru veya yanlış olduğu fark etmeden dürtülerimizi takip etmemizde bir sorun olmadığını söylüyorsunuz. Öyleyse, insanlar suç işlemekten kendilerini alamadıklarına göre, hapishaneleri de boşaltabiliriz. Size göre, gerçekte onların bir suçu yok."

"Dürtülerimizin utanç, kınama ve ceza tehdidiyle hafifletilmesi, toplum için faydalı," dedi. "İrade gücü denen bir şeyi suçlamak ve birey, bu sihirli ve görünmez güçle dürtülerin üstesinden gelmeye bir şekilde muktedirmiş gibi davranmak, faydalı bir icat. Bu icat olmadan, hiçbir suç, kınama ve kimi şeylerin cezalandırılması gerektiğine dair evrensel bir anlaşma olamazdı. Ve gerçekten

de sınırlandırıcı olan bu güçler olmaksızın, dürtülerimiz daha az bastırılmış ve olduklarından daha yıkıcı olurlardı. İrade gücü illüzyonu, pratik bir hayal."

"Turtaya asla aynı şekilde bakmayacağını," dedim. "Fakat ya metabolizması yavaş çalışan insanlar? Ne kadar az yerlerse yesinler şişmanlıyorlar."

"Hiç açlıktan kıvranan insanların fotoğraflarını gördün mü?" diye sordu.

"Evet."

"O resimlerde açlık çeken insanların kaç tanesi şişmandı?"

"Gördüğüm kadarıyla hiçbiri. Her zaman bir deri bir kemikler. Ama bu farklı."

"Oldukça farklı fakat yine de, senin teorine göre, bu insanlar şişman kalırlarken açlıktan ölmelilerdi."

Buna verecek bir yanıtım yoktu. Konuyu değiştirdiğinde sevindim.

Kutsal Topraklar

"Kutsal bir yeri, kutsal yapan şey nedir?" diye sordu.

"Şey, genellikle bazı önemli dini olaylar orada meydana geldiği için kutsal olurlar."

"Dünyanın her an hareket ettiğini, kendi ekseninin ve güneşin etrafında döndüğünü bildiğimiz halde, bir şeyin belirli bir yerde meydana geldiğini söylemek ne anlama geliyor? Ve biz, genişleyen bir evrenin bir parçası olan, hareket eden bir galaksideyiz. Bir uzay gemin olsa ve istediğin yere uçabilsen bile daha önce bulunduğun bir konuma asla geri dönemezsin. Geçmişte bulunduğun konumun bir muadili olmazdı çünkü konum, senin diğer nesnelerle arandaki mesafeye bağlıdır; evrendeki tüm objeler o zamana dek hareket etmiş olurdu."

"Ne demek istediğinizi anlıyorum ama dünya üzerinde, kutsal yerler, dünyadaki diğer şeylerle ilişkilerini korurlar ve bu şeyler pek de hareket etmezler," dedim.

"Diyelim ki, kutsal bir yerdeki tüm toprağı, taşları ve bitkileri kazdın ve onları, asıl yerde bir mil derinliğinde bir çukurdan başka bir şey bırak-

mayarak, başka bir yere taşıdın. Kutsal toprak, şimdi, toprağı, taşları ve bitki örtüsünü taşıdığın yeni yer mi olurdu, yoksa çukurlu eski yer mi?"

"Sanırım ikisi de kutsal sayılırdı," dedim, kaçamakça.

"Tut ki, kutsal yerden sadece toprağın ve bitki örtüsünün en üst tabakasını, dini olayın meydana gelmesinden binlerce yıl sonra üstünde beliriveren veya yetişen daha yeni şeyleri aldın. Yüzeydeki toprağı ve bitkiyi döktüğün yer kutsal olur muydu?"

"Bu biraz hileli bir soru," dedim. "Yeni yerin kutsal olmadığını söyleyeceğim çünkü taşıdığın yüzeydeki toprağın kendisi kutsal değil; sadece kutsal topraklarla temas halindeydi. Kutsal topraklar onu dokunan her şeyi kutsal kılsaydı, o zaman bütün gezegen kutsal olurdu."

İhtiyar gülümsedi. "Yer kavramı, gayrimenkul mülkiyetine uygulandığında veya birine dükkâna giden yolun tarifini verdiğinde, faydalı bir illüzyondur. Fakat mutlak güce sahip bir Tanrı'nın bakış açısından görüldüğünde, yer kavramı saçmadır.

"Biz konuşurken, uluslar, kutsal olduklarını düşündükleri topraklara hükmetmek adına savaşmak için silahlanıyorlar. Toprakların sadece zihnimizin icatları değil de, gerçek şeyler olduğu illüzyonuna kapılmışlar. Pek çokları ölecek."

Tanrı'yla Savaşmak

"Peki bütün bunların yararı ne?" diye sordum. "Diyelim ki, olasılığın evreni anlamak için en iyi yol ve aynı zamanda da Tanrı'nın özü olduğuna beni ikna ettiniz. Bunun bana yararı nedir? Şu sizin Tanrı'nıza dua etmem mi gerekir? Onu bir şekilde tatmin etmeli miyim?"

"Olasılık, Tanrı'nın iradesinin ifadesidir. Olasılığa uyum göstermek, senin menfaatine."

"Olasılığa nasıl uyum gösteririz?"

"Tanrı'nın parçalarını yeniden bir araya getirmesi, insanlara –yaşayan, sağlıklı insanlara– ihtiyaç duyar," dedi. "Emniyet kemerini taktığında, yaşama şansını yükseltirsin. Bu olasılığa uyum göstermektir. Sarhoş olur ve emniyet kemeri takmadan araba kullanırsan, olasılıkla savaşırsın."

"Tanrı'nın tekrar bir araya gelmesine nasıl yardım ettiğimi anlamıyorum," dedim. "Ben sadece paket dağıtıyorum. İnternet falan tasarlamıyorum."

"Her ekonomik faaliyet işe yarar. Bilgisayar programlıyor, sebze yetiştiriyor, çocuk büyütüyor veya caddenin bir tarafındaki çöpleri temizliyor olsan da, Tanrı'nın bilincinin gerçekleşmesine

katkıda bulunuyorsun. Bu işlerden hiçbiri diğerinden daha önemli değil."

"Peki ya iyi ve kötü? Sizin modelinizde onlar var mı?" diye sordum.

"İnsanlara zarar verebilecek her türlü hareket kötülüktür. Olasılık genellikle kötülük yapanları cezalandırır. Pek çok suçlu yakalanıp hapse atıldığı için, başkalarına zarar verenler genellikle bunu öderler. Yani kötülük gerçekten de vardır ve genellikle cezalandırılır.

"Yaşamın kendine özgü bir duygusu ve akışı vardır. Genellikle, olasılığın senin tarafında olduğu zaman ile onunla savaştığın zamanı içgüdüsel olarak bilirsin. Örneğin, eğitimini ciddiye aldığında Tanrı'nın tekrar bir araya gelmesine katkıda bulunma olasılığını oldukça yükseltirsin. Başkalarını sevdiğinde, saydığında ve sorumlu bir şekilde üretiğinde, olasılığın güvenli çemberinde yaşarsın. Bir anlamda Tanrı'nın iradesini yerine getirirsin."

"Bu, karmaya benziyor," dedim. "İyi şeyler yaptığında başına iyi şeyler gelir."

"Evet fakat iyi şeyler bire bir üslupla geri dönmez. Bireysel hareketler direkt olarak ödüllendirilmez. Bu sadece senin ve etrafındaki insanların hayat kalitesini, ortalama olarak geliştirmeyi sağlar."

"Sözgelişi, Tanrı insanları affeder mi?"

"Evet, elzem biçimde, bireysel eylemlerde değil de, tipik insan faaliyetlerinin üzerinde kontrol kullanarak. Her insan, geçmişte ne yapmış olursa

olsun, topluma sağladığı ortalama katkıyı geliştirmek gibi bir fırsata sahip."

"Peki ya sonraki yaşam? Hesaplaşma nerede? Topluma katkıda bulunup bulunmamam ne fark eder? En nihayetinde, öleceğim. Tanrı'nın bilince kavuşup kavuşmamasını neden umursayayım?" diye sordum.

"Tanrı, sen birey olarak olasılıkla uyum içinde ol veya olma, bilinçli hale gelecek. Tanrı bireyleri değil, ortalamayı kontrol eder. Senin Tanrı'nın bilincine katkıda bulunmanın kısa vadede karşılığı, gündelik yaşamında daha az problem, daha az gerginlik ve daha fazla mutluluktur.

"Gerginlik, tüm mutsuzlukların sebebidir ve sınırsız çeşitte, hepsi de ortak bir nedenden gelir. Gerginlik, olasılıkla savaşmanın sonucudur ve yaptığın şeyle, olasılıkla uyumlu olarak yapman gerektiğini bildiğin şey arasındaki sürtüşmedir."

"Bu fazla basite indirgemek gibi," dedim. "Bazen sadece yanlış zamanda yanlış yerde olduğunuz için gergin olursunuz. Diyelim ki, bir aile bireyi yaşlılıktan öldü. Bu gerginlik yaratır fakat bu konuda yapabileceğiniz bir şey yoktur."

"Gerginliği hayatından çıkaramazsın. Fakat onu, olasılıkla uyum içinde kalarak azaltabilirsin. Uygun miras planlamasını yaptıysan ve zihinsel olarak kaçınılmaza hazırlandıysan, sevdiğin birinin ölümüyle daha kolay başa çıkarsın. Pek çok insana iyi bir arkadaş olduysan ve ailenle yakınlığını koruduysan, kayıp hafifler. Ölen kişinin ha-

yata geri dönmesini dilemeyi denemek veya daha farklı bir şeyler yapmış olmayı ummak yerine, zihninin geçmişi serbest bırakmasına izin verirsen, o zaman gerginliğin daha az olur."

"Peki ya sonraki yaşam? Tüm kazançlar şimdi ve burada mı, yoksa daha sonra da bir şeyler var mı?" diye sordum.

"Zaman içinde mümkün olan her şey olur. Bu olasılığın esas özelliğidir. Bir bozuk parayı yeterli sıklıkta havaya atarsan, en nihayetinde art arda bin kez tura gelecektir. Ve Tanrı'nın enkazı var olduğu sürece, mümkün olan her şey tekrar tekrar olacaktır. Bedenini ve zihnini oluşturan enkaz yığını, bir gün çözülecek ve parçalarına ayrılacaktır fakat senin bir versiyonun, şans eseri gelecekte yeniden ortaya çıkacaktır."

"Başka bir bedende yeniden dünyaya geleceğimi mi söylüyorsunuz?"

"Tam olarak değil. Zihninin ve bedeninin bir kopyası, uzak bir gelecekte şans eseri var olacaktır, diyorum. Ve şimdi yaptığın şeyler, kopyanın yaşamını ya daha hoş ya da daha zor kılabilir."

"Neden kopyamı umursayayım ki? O başka bir adam."

"Bu ayrım, bir illüzyon. Şimdiki hayatında, vücudundaki her hücre defalarca öldü ve yenileriyle yer değiştirdi. Şimdiki vücudunda, doğduğun anda olan hiçbir şey yok. Orijinal bir ekipmana değil, yalnızca yedek parçalara sahipsin; yani tüm

pratik amaçlar için, sen zaten bir önceki versiyonunun kopyasısın."

"Evet ama anılarım benimle. Uzak bir gelecekteki kopyam, bu anıların hiçbirine ve tüm hayatımı kapsayan hislere sahip olmayacak," dedim.

"Gelecekte pek çok kopyan olacak; sadece bir tane değil. Bazıları seninkine benzer hisler ve anılarla, benzer bir hayat yaşayacak. Kopyalar senden sadece prensipte farklı olacak, pratik anlamda değil."

"Sizin Tanrı'ya bakış açınızda sevdiğim şey, kuralları takip etmenin kolay olması. Tek yapmam gereken olasılıkla uyumlu olmak."

"Bazen kolay," dedi. "Bazen de doğru olasılıkları çekip çıkarmak zor olacaktır. Bugün haberlerde, kendilerini alenen cinsellikten uzak tutmaya adamış gençlerin, kendilerine hâkim olma konusunda, böyle yapmayanlara oranla daha başarılı olduğunu söylüyorlardı. Bu hikâyedeki olasılıklar hakkında ne sonuca varırdın?"

"Belli ki, kamusal bir yükümlülüğe girmek yararlı oluyor. Bu, üstünlüğünüze katkı sağlar."

"Belki. Veya belki de kamusal bir yükümlülüğe girmeye istekli olanlar, yalnızca kendilerine hâkim olmak isteyen o gençlerdi. Ya da belki de toplumsal yükümlülüğe giren gençler, daha sonra cinsel ilişkileri konusunda yalan söylemeye eğilimli olanlardı. Olasılık basittir fakat her zaman açık değildir."

İlişkiler

İhtiyar biraz daha sallandı ve bana gülümsedi. "Çoğu zaman yalnızsın."

Haklıydı. Yalnız olmaktan hoşlanırdım. Arkadaşlarım vardı ama eve dönmekten her zaman mutlu olurdum.

"Bunu nereden biliyorsunuz?" diye sordum.

"Düşüncelerden bahsettiğimde, gözbebeklerin genişliyor."

"Öyle mi?"

"Dünyada iki tür insan vardır, genç dostum. Bir tür insan odaklıdır. Sohbet ettiklerinde, insanlardan konuşurlar –insanlar ne yapıyor, biri ne dedi, biri nasıl hissediyor. Diğer grup, fikir odaklıdır. Sohbet ettiklerinde, fikirler, kavramlar ve nesneler hakkında konuşurlar."

"Ben fikir odaklı olsam gerek."

"Evet. Ve bu kişisel yaşamında sorun yaratıyor fakat nasıl olduğunu anlamıyorsun."

"Bu epey küstahça bir varsayım. Özel hayatımda sorun yaşadığımı düşünmenize ne sebep oluyor?" Haklı olduğunu itiraf etmeliydim. Herkesin özel hayatı kusurludur fakat benim için bu kusurluluk, neredeyse tanımlayıcı unsurdu.

Devam etti, "Senin gibi fikir insanları, diğer fikir insanları için bile sıkıcıdır."

"Hey, kırılıyorum," dedim, tam olarak böyle hissetmeyerek. "Hiçbir partinin eğlence kaynağı olmadığımı kabul edeceğim. Ne zaman sohbete ilginç bir şey katmaya çalışsam, biri konuyu değiştirene kadar herkes sessizleşir. Bence oldukça ilginç biriyim fakat başka kimse böyle düşünmüyor. Popüler insanların hepsi boş boş gevezelik eder fakat benim genellikle söyleyecek ilginç bir şeyim oluyor. Bunun, insanların hoşuna gideceğini düşünürsün."

"Aslında, popüler insanlar sadece gevezelik ediyor gibi görünür," diye karşılık verdi. "Gerçekte herkesin ilgilendiği bir konu hakkında konuşurlar; yani insanlar hakkında. Biri insanlar hakkında konuştuğunda bu, dinleyen herkese kişisel gelir. Otomatik olarak, o kişinin durumunda olsan nasıl davranacağını, yaşamındaki paralellikleri düşünerek hikâyeyle kendini ilişkilendirirsin. Öte yandan, hırdavat dükkânında bulduğun yeni bir aletten bahsedersen, hiç kimse o aletle kişisel düzeyde bir bağ kuramaz. O sadece bir nesnedir, ne kadar yararlı veya yeni olursa olsun."

"Peki, nasıl daha ilginç olabilirim?"

"Sana tavsiye versem, ona uyar mıydın?"

"Belki. Tavsiyeye bağlı."

"Hayır, tavsiyeme uymazdın. Hiç kimse, şimdiye kadar diğer bir insanın tavsiyesine uymadı."

"Şimdi sadece terslik yapıyorsunuz," dedim. "Besbelli ki insanlar her zaman tavsiyelere uyarlar. Bu bir illüzyon değil."

"İnsanlar tavsiyelere uyduklarını düşünürler fakat uymazlar. İnsanlar sadece bilgi alma konusunda yeti sahibidir. Kendi özel tavsiyelerini yaratırlar. Birini etkilemenin peşindeysen, tavsiye vererek zaman harcama. İnsanların sadece ne bildiğini değiştirebilirsin, ne yaptığını değil."

"Peki o zaman. Özel hayatıma yardımcı olacak bazı bilgiler verebilir misiniz?"

"Belki," dedi, kırmızı ekoseli battaniyesini ufak bedenine daha sıkı sararak. "Hangi konu, seni diğer tüm konulardan daha çok ilgilendirir?"

"Kendim sanırım," diye itiraf ettim.

"Evet, bu insan olmanın özüdür. Partide tanıştığın her insan, diğer tüm konulardan çok, kendi hayatıyla ilgilenecektir. Tuhaf sessizlik anlarınız, karşındakine hayatıyla ilgili basit sorular sormanla çözülebilir."

"Bu fazla yapmacık olurdu," dedim. "İlk olarak bu, onu sorguya çekmeye benzerdi. İkinci olarak da, muhtemelen cevaplarla ilgileniyormuş gibi yapamazdım. Annesiyle Albany'de yaşayan bir ayakkabı satıcısı olduğu ortaya çıkarsa, sıkıntıdan bakışlarım ifadesizleşecektir."

"Soruları sorduğun sırada, durum sana yapmacık görünürdü fakat karşındaki yabancıya böyle görünmezdi. Ona göre bu, beklenmedik bir hediyedir; yaşamın en büyük hazlarından birinin key-

fini sürmesi için bir fırsat: kendisinin hakkında konuşmak. Daha hareketli olur, anında senden hoşlanmaya başlardı. Tek katkın sorular sorup dinlemek olsa bile, zeki ve yetenekli bir konuşmacı gibi görünürdün. Ve yabancının tuhaf sessizlik korkusunu çözmüş olurdun. Bunun için minnettar olurdu."

"Bu karşımdaki yabancının sorununu çözer ama ben onun kendi hakkındaki dırdırını dinlemek zorunda kalırım. Tedavi, hastalıktan daha kötü."

"Yabancıya sorduğun sorular, sadece başlangıç noktaları. Buradan onu, en çok ilgilendiğin şeye –kendine– doğru yönlendirebilirsin."

"Benim hakkımda konuşmak yerine, kendi hakkında konuşmayı istemez miydi?"

"Başkalarının kendi durumlarıyla nasıl başa çıktığını anladığında, bu otomatik olarak seninle alakalı olur," dedi. "Her zaman senin hayatınla paralellikler vardır. İkinizin arasındaki ortak noktayı bul, sonra bu konudaki hislerini, konuyu nasıl ele aldığını ve zekice çözümleri olup olmadığını sor. Belki ikinizin de işten eve uzun mesafeler kat ediyorsunuzdur veya ikinizin annesi de çok sık arıyordur ya da ikiniz de kayak yapıyorsunuzdur. Ortak ilgi alanınızı bulursan, ikiniz de birbirinize keyif vererek, kendinizden bahsediyor olacaksınız."

"Peki ya önemli konulardaki fikirlerimi paylaşmak?" diye sordum. "Her zaman insanlarla tar-

tışmaya giriyorum. Sanki kimi konular üzerine daima daha sağlam bir bakış açısına sahibim ve insanları daha doğru bir açıya yöneltmek adına onlara gerçeği anlatmak gibi bir sorumluluğum olduğunu hissediyorum. Bazen, yine de sadece çenemi kapayabilmeyi istiyorum. Ama bazı insanların –aslında çoğunluğunun– aptalca fikirlerini duyduğunda, nasıl işi oluruna bırakabilirsin ki?"

"Hiç trafikte, ışıklar yeşil olduğunda hareket etmeyen birinin arkasında durup korna çaldığın, sonra da arabanın bozulduğunu ve sürücünün yapacağı hiçbir şey olmadığını fark ettiğin oldu mu?"

"Evet, korna çalmıştım. Utanç verici," dedim.

"Pek çok anlaşmazlık, verdiğim örneğe benzer. İki insan, farklı bilgilere sahiptir fakat ikisi de anlaşmazlıklarının temelinin, diğer insanın yanlış değerlendirmesi, yanlış tavrı veya yanlış değerleri olduğunu düşünür. Aslında pek çok insan, aynı bilgiye sahip olsa, senin fikirlerini paylaşırdı. Vaktini diğer insanların fikirlerinin yanlışlığını tartışarak harcarsan, hem kendi hem de diğerlerinin zamanını boşa harcarsın. Yararlı olabilecek tek şey, varsayımlarınızdaki farklılıkları incelemek ve birbirinizin bilgilerine katkıda bulunmak. Bu, bazen zaman içinde bakış açılarının ortak bir noktaya yaklaşması için yeterlidir."

"Baksanıza, bana kadınlarla iyi geçinmeyi öğretebilirseniz, bunu kesinlikle kullanabilirim."

"Bir şeyler anlatabilirim."

"Alabileceğim her yardıma razıyım."

"Kadınlar, erkeklerin, bir anlamda kadınların arızalı versiyonu olduklarına inanırlar," diye başladı. "Erkekler de kadınların, erkeklerin arızalı versiyonları olduklarına inanırlar. Her iki cins de, kendi kişisel bakış açılarının genel bir olgu olduğu illüzyonuna kapılmışlardır. Bu bakış açısı –her cinsin bir diğerinin arızalı versiyonu olması– tüm yanlış anlaşmaların kökenidir."

"Bu bana nasıl yardımcı olacak?" diye sordum.

"Kadınlar kendilerini ilişkileri üzerinden tanımlarlar; erkekler de kendilerini yardım ettikleri kişiler üzerinden tanımlarlar. Kadınlar, değerin fedakârlık ile yaratıldığına inanırlar. Onunla birlikte olmak için en sevdiğin hobilerden vazgeçmeye istekliysen, sana güvenecektir. Onunla birlikte olmak senin için çok kolaysa, sana güvenmeyecektir. Başta, çiçek almak için işten erken çıkmak, bir randevu için beysbol oyununu iptal etmek gibi şeyler yaparak, fedakârlıklarını sembolik anlamda sonuçlandırırsın."

"Neden zengin ve ünlü adamlar tüm kadınları elde ediyormuş gibi görünüyor?" diye sordum.

"Kısmen, zengin ve ünlüler daha büyük fedakârlıklar yapabildiği için. Ortalama bir erkek, bir kadınla birlikte olmak için, televizyon izleyerek geçireceği bir geceyi feda edebilir. Zengin ve ünlü bir erkek ise Tahiti'de geçireceği bir haftayı feda edebilir. Zengin ve güçlü bir erkeğin yaydığı gücün ve güvenin çekiciliği hakkında söylenecek

çok şey var fakat fedakârlık kapasitesi en önemli şeydir."

"Erkekler neye değer verir?" diye sordum.

"Erkekler, değerin başarı ile yaratıldığına inanır ve hayatlarındaki kadınlar için amaçları vardır. Kadınlar, amaçlarla örtüşürse, kadının kendisini sevdiğini düşünür. Kadın amaçlarla örtüşmeyi başaramazsa, kadının onu sevmediğini düşünecektir. Erkek, kadın kendisini sevseydi daha fazla çabalayacağına hükmeder ve kadın için amaçlarının her zaman makul olduğuna inanır."

"Ne amacı?"

"Amaçlar, her erkek için farklıdır. Erkekler nadiren bu amaçları paylaşırlar çünkü böyle yapmak, felâkete davetiye çıkarmaktır. Hiçbir kadın, kendisine bir takım amaçlar verilmesini hoş görmez."

"O halde, bir erkek hayatındaki kadın bu gizli amaçlarla uyuşmuyorsa ne yapmalıdır? Onu nasıl değiştirebilir?"

"Değiştiremez," diye yanıtladı. "İnsanlar, diğer insanların amaçlarıyla örtüşmek için değişmezler. Erkeklere ufak çaplı şekil verilebilir –kıyafet, saç kesimi ve tavırlar– çünkü bunlar, çoğu erkek için önemli değildir. Kadınlar, hiçbir biçimde değiştirilemez."

"Burada yararlı olabilecek bir şey duyamıyorum."

"Bir ilişki için umabileceğin en iyi şey, senin önemsemediğin türden kusurlara sahip birini bulmak. Hiç kusuru olmayan veya temel bir değişimi

kaldırabilecek birini aramak beyhude bir çaba; bu tarz bir insan sadece hayallerimizde var olur."

"Diyelim ki, benim önemsemediğim kusurları olan birini buldum," dedim. "İşin zor kısmı, onu elimde tutmak. Şimdiye dek bu konuda pek şansım olmadı."

"Bir kadının, onun için her şeyi feda edebileceğini duymaya ihtiyacı vardır. Bir erkeğin de yararlı olduğunu duymaya ihtiyacı vardır. Erkek veya kadın bu formülden saparsa, diğeri güvenini kaybeder. Güven kaybolduğunda, iletişim yıkılır."

"Biriyle iletişim kurmak için ona güvenmeye ihtiyacım olduğunu düşünmüyorum. Güvenmediğim biriyle de, güvendiğim biriyle olduğu kadar kolayca konuşabilirim."

"Güven olmadan, sadece önemsiz şeyleri paylaşabilirsin. Güven altyapısı olmadan önemli bir şey paylaşmaya çalışırsan, gizli bir gündemin olduğundan şüphe duyulur. Kelimelerin gizli bir anlam bulmak adına analiz edilir ve basit mesajın, şüphelerle gölgelenir."

"Sanırım bunu anlayabiliyorum. Nasıl daha güvenilir olabilirim?"

"Yalan söyle."

"İşte şimdi şaka yapıyorsunuz değil mi?" diye sordum.

"Zaferlerini sanki şans sonucuymuş gibi hafife alan bir tavırla anlatarak yeteneklerin ve başarıların konusunda yalan söylemelisin. Ve kusurlarını abartmalısın."

"Niye bu dünyada, insanlara aciz ve ahmak olduğumu söylemek isteyeyim ki? Dürüst olmak daha iyi değil mi?"

"Dürüstlük, yemek gibidir. İkisi de gereklidir fakat ikisinin de fazlası rahatsızlık yaratır. Başarılarını hafifsediğinde, insanların kendi başarıları konusunda daha iyi hissetmelerini sağlarsın. Bu dürüstçe değil fakat daha kibarca."

"Bu iyiymiş. Başka tiyolarınız var mı?"

"Sıradan sohbetlerin zaman kaybı olduğunu düşünüyorsun."

"Tabii ki; söyleyecek bir şeyim yoksa. İnsanların gereksiz şeyler hakkında nasıl çene çalabildiklerini anlamıyorum."

"Senin sorunun, sohbeti bilgi değiş tokuş edeceğin bir yol olarak görmen," dedi.

"Sohbet etmenin amacı budur," dedim aşikâr olanı belirttiğimi düşünerek.

"Sohbet, kelimelerin toplamından daha fazlasıdır. O, aynı zamanda karşındakine en nadide kaynağını, zamanını verme isteğini göstererek, onun önemli olduğu mesajını göndermenin yoludur. Saygıyı ifade etmenin yoludur. Sohbet bize, birbirimizle görev duygusunun, türdeşliğin ya da toplumsal ilişkinin ötesine geçen bir bağla birleştirilmiş olduğumuzu, daha büyük bir bütünün parçaları olduğumuzu hatırlatır. Sohbet pek çok şey olabilir fakat asla yararsız bir şey değildir."

Sonraki bir kaç saat boyunca, ihtiyar başarılı bir sosyal yaşam için reçetelerini anlattı. Minnet-

tarlığını dile getir. Beklenenden fazlasını ver. İyimser bir şekilde konuş. İnsanlara dokun. İsimleri hatırla. Uysallıkla zayıflığı karıştırma. İnsanları hatalarıyla değil de, hatalarına verdikleri tepkilerle yargıla. Fiziksel görünümünün, diğer insanlar için olduğunu hatırla. Önce kendi temel ihtiyaçlarına kulak ver; aksi takdirde hiç kimseye faydalı olmazsın.

Onun reçetelerini yaşamıma dâhil edip edemeyeceğimi bilmiyordum; yine de bu olası görünüyordu.

Olumlamalar

"Olumlamalardan bahsettiklerini duydum," dedim, yaşlı adamın beynindeki tünellerden birini daha keşfe çıkma fırsatını bularak. "Hedeflerimizi günde on beş defa yazıyoruz, sonra nasıl oluyorsa sanki sihirli bir el değmişçesine gerçekleşiveriyorlar. Buna tam anlamıyla inanan insanlar tanıyorum. Bu gerçekten işe yarıyor mu?"

"Yanıt çetrefil."

"Zamanım var," dedim.

"Olumlamaları kullanan insanlar ne istediklerini biliyorlar ve bunun için çaba göstermeye istekliler; yoksa zaten günde on beş defa hedeflerini yazacak hevesleri olmazdı. Ortalama bir insandan daha fazla başarı kazanmaları şaşırtıcı gelmemeli."

"Daha fazla çalıştıkları için mi?"

"Ne istediklerini bildikleri için," dedi. "Çok çalışma ve fedakârlıkta bulunma kabiliyeti, ne istediklerini tam olarak bilenlere özgüdür.

"Çoğu insan hedefleri olduğuna inanır fakat aslında sahip oldukları şey sadece arzularıdır. Hedeflerinin çok çalışmadan, fedakarlıkta bulunmadan veya riske girmeden zengin olmak olduğunu

söyleyebilirler. Bu bir hedef değil, hayaldir. Bu tip insanlar, her gün olumlama yazmaya pek de meyilli olmazlar çünkü bu zaten başlı başına bir çabadır. Bu tip insanların, büyük ölçüde başarılı olması da pek olası değildir."

"Yani olumlamalar aslında gereksiz mi?"

"Olumlamaların bir amacı var. Hedefleri her gün yeniden yazmak, insanın daha yüksek seviyede odaklanmasını sağlar. Zihni, çevredeki fırsatları daha iyi fark etmesi için akort eder."

"Zihni akort etmekten ne kastediyorsunuz?"

"Hiç tuhaf bir kelime duyup, hemen sonra bu kelimeyi yeniden duyduğun oldu mu?"

"Neredeyse her zaman," dedim. "Çok acayip. Sanki bir kelimeyi ilk kez duymak, o kelimenin her yerde karşıma çıkmasına yol açıyor. Örneğin kesek. Geçen hafta bir çimen tohumu torbasının üstünde görene kadar bu kelimeyi hiç duymamıştım. O gece bir partideydim, birden adamın biri bu kelimeyi kullandı. Bu kelimeyi hayatımda daha önce hiç duymadığımdan neredeyse eminim, sonra birkaç saat içinde iki kere duymuş oldum. Bunun olma olasılığı nedir ki?

"Sonra dün gece bizim sokağın aşağısında oturan komşumun evindeydim, yeni aldığı masada bilardo oynuyorduk. Komşuma, hiç langırt oynayıp oynamadığını sordum. Hani şu minik futbolculara bağlı kolları kullanarak karşındakinin kalesine tahta bir topu sokmayı denediğin oyun."

Yüzünden langırt masasının tasarımını ayrıntılarıyla bilmesine gerek olmadığı anlaşılıyordu.

"Neyse," diye devam ettim, "yirmi dakika boyunca langırttan bahsettik – üniversitedeyken ikimizin de nasıl langırt oynadığından ama yıllardır bir langırt masası bile görmediğimizden falan. En son langırt kelimesini kullandığım zamanı bile hatırlamıyorum. On beş dakika sonra, evime doğru yürüyorum ve dikkatimi komşulardan birisinin penceresinden görünen bir şey çekiyor. Eğer bunlar langırt oynayan bir grup çocuk değilse ne olayım. O evin önünden binlerce defa geçtim ama o langırt masasını daha önce hiç görmedim."

"Beynin, çevrenin yalnızca küçük bir bölümünü işlemden geçiriyor," dedi. "Uyanık kaldığın her an seni bombardımana tutan bilginin hacmiyle çökme riski var. Beynin, çevrenin, sana bir şey ifade etmeyen % 99.9'luk kısmını süzerek dengeleniyor. Kesek kelimesini ilk kez duyup kafanın içinde döndürdüğünde, zihnin kendisini o kelimeye akort etmiş oldu. İşte bu yüzden çok yakın bir zamanda, onu yeniden duydun."

"Yine de bu bir tesadüf. Etrafımdaki insanların bütün gün kesek deyip durduklarını sanmıyorum."

"Tabii, olasılığın hâlâ bir rolü var. Fakat kesek ve langırt bu hafta zihnini akort etmene yol açan alışılmadık kelime ve kavramlardan sadece ikisi. Diğerleri karşına yeniden çıkmadıkları için yoklukları dikkatini çekmedi. Mümkün olan bütün

tesadüfleri düşündüğünde, her gün birkaç tanesiyle karşılaşman şaşırtıcı değil.

"Olumlama yapan bir insan, zihnini akort etme eylemini, bir üst düzeyde gerçekleştiriyordur. Her gün hedefe yoğunlaşma işlemi, çevredeki fırsatların farkına varma olasılığını büyük ölçüde arttırır. Tesadüf, her gün hedefleri yazma eyleminin, çevremizin fırsat üretmesini sağladığı illüzyonunu yaratır. Fakat gerçekte değişen tek şey, insanın fırsatların farkına varma kabiliyetidir. Bu üstünlüğü az bir şeymiş gibi göstermek istemem çünkü fırsatları fark edebilme kabiliyeti başarı için elzemdir."

"Belki de işin bir kısmı budur," dedim. "Oysa ben olumlama kullanan insanların başına gelen oldukça şaşırtıcı tesadüfler duymuştum. Bir arkadaşım gelirini iki katına çıkarmak için olumlamalar yazıyordu ve ortada hiçbir şey yokken, şirketler için personel arayan birinden telefon aldı. İki hafta sonra maaşının iki katına yeni bir işe başlamıştı. Bunu nasıl açıklayacaksınız?"

"Arkadaşının belirli bir hedefi vardı ve buna ulaşmak için hayatında değişiklikler yapmaya istekliydi," diye yanıt verdi. "Olumlama kullanma azmi, başarısının nedeni değil, iyi bir öngörüsüydü. Senin örneğindeki personelci, o ay pek çok insanın maaşının artmasını sağladı. Arkadaşın onlardan birisiydi.

"Olumlama kullanan insanlar, çevrenin kendi arzularına ayak uydurmasını sağladıkları duygu-

suna kapılırlar. Bu son derece zevkli bir duygudur çünkü kontrol illüzyonu, sahip olabileceğin en büyük illüzyonlardan biridir."

Devam etti. "Olumlamaları zihnin bilinç ve bilinçaltı kısımları arasında bir nevi iletişim kanalı olarak da görebiliriz. Bilinçaltı, geleceği öngörme konusunda genelde zihnin rasyonel kısmından daha başarılıdır. Eğer bilinçaltın bir yıl boyunca her gün on beş defa 'Ünlü bir balerin olacağım,' diye yazmana izin veriyorsa, sana bir şeyler anlatmaya çalışıyor demektir. Bilinçaltın sana olasılığın yüksek olduğunu, fedakârlıklarda bulunmana izin vereceğini, önündeki zorlu çalışmayı atlatmanı sağlayacak tatmini yaşatacağını söylüyordur. Öte yandan, eğer olumlamanı birkaç gün boyunca yazdıysan ve bu iş sana yük olmaya başladıysa, bilinçaltın sana olasılığın yüksek olmadığı mesajını net bir şekilde iletiyordur."

"Bilinçaltımın geleceği öngörme konusunda neden bilinçli zihnimden daha başarılı olacağını anlayamıyorum. Bilinçaltının mantık dışı olduğunu sanıyordum," dedim.

"Bilinçaltı, olasılıkları ölçen bir makinedir. Doğal işleyişi budur, gerçi her zaman iyi sonuç vermez. Bilinçaltın, eğer şapkalı insanlarla yaptığın son üç iş anlaşmasında para kaybettiğini fark ederse, şapkalı insanlara bir daha asla güvenmezsin. Bilinçaltın her zaman haklı değildir; olasılık-ölçeri besleyen bilginin niteliğine bağımlıdır. Şan-

sına, bilinçaltının en iyi bildiği konu sensindir çünkü seni rahimde olduğun zamanlardan beri tanımaktadır. Eğer bilinçaltın, yoğun olmana rağmen her gün 'Gelirimi ikiye katlayacağım,' diye yazmana izin veriyorsa, olasılıkları beğenmiş demektir; ki böyle bir öngörü için gerekli yetkiye sahiptir."

"Olumlamalar bundan fazlası olamaz mı?" diye sordum.

"Şeylerin aslında göründükleri gibi olmadığını söyleyip durdunuz; peki ya kim hedefler üzerine yoğunlaşmanın olasılığı değiştirmediğini söyleyebilir ki?"

"Devam et," dedi.

"Tamam, farz edin ki bir gemi kaptanısınız fakat kör ve sağırsınız. Tayfanıza emirler yağdırıyorsunuz ama onların bu emirleri duyduğunu veya onlara uyduğunu kesin olarak bilmiyorsunuz. Bildiğiniz tek şey, iklimi daha sıcak olan bir limana gitmek istediğinizde, birkaç gün içerisinde daha sıcak bir yerde olduğunuz. Ekibinizin, emrinize uyup uymadığından veya sizi bir başka sıcak yere götürüp götürmediğinden emin olamazsınız. Aslında hiçbir yere gidilmemiş ve sadece hava ısınmış da olabilir. Eğer, dediğiniz gibi, zihinlerimiz birer illüzyon jeneratörüyse, o zaman biz de evrene emirler yağdırıp bir fark yaratmayı uman sağır ve kör gemi kaptanlarına benziyoruz. Neyin kesin sonuç verip, neyin sadece sonuç veriyormuş

gibi göründüğünü bilmemizin bir yolu yok. Dolayısıyla, sonuç verdiğinden emin olamasak bile sonuç veriyormuş gibi görünen her şeyi denemek mantıklı değil mi?"

"Sende potansiyel var," dedi.

Bunun ne anlama geldiğini bilmiyordum.

Beşinci Seviye

"Siz kimsiniz?" diye sordum. Soruyu nasıl kibarca dile getireceğimi bilmiyordum. İhtiyar kesinlikle normal değildi.

"Ben bir Avatar'ım."

"Bu bir çeşit unvan mı? Ben isminiz olduğunu düşünmüştüm."

"Her ikisi de."

"Bunu sorduğum için beni bağışlayın. Nasıl kelimelere dökeceğimi gerçekten bilmiyorum, bu yüzden sadece aklımdan geçeni söyleyivereceğim."

"İnsan olup olmadığımı bilmek istiyorsun."

"Evet. Kulağa çılgınca geliyorsa özür dilerim. Sadece bu..."

İhtiyar cümlemin sonunu es geçti.

"Anlıyorum. Evet, ben bir insanım. Beşinci seviye bir insanım; bir Avatar'ım."

"Beşinci seviye mi?"

"İnsanlar farklı farkındalık seviyelerinde var olurlar. Bir Avatar, beşinci seviyede yaşayandır."

"Farkındalık zekâ gibi bir şey mi?" diye sordum.

"Hayır. Zekâ, farkındalık seviyende işlevini ne derece yerine getirdiğinin ölçüsüdür. Zekân, hayatın boyunca hemen hemen aynı kalacaktır. Far-

kındalık, zekâdan tamamen farklıdır; farkındalık, illüzyonlarını oldukları gibi anlamayı içerir. Pek çok insanın farkındalığı, hayatları boyunca bir veya iki seviye ilerler."

"İllüzyonlarını anlamak ne anlama geliyor?"

"Çocukken ailen sana Noel Baba'nın Noel günü hediyeler getirdiğini söyledi mi?"

"Evet," dedim, "Noel Baba'ya, diğer çocuklar bu konu hakkında konuşmaya başladıkları anaokuluna kadar inandım. Sonra Noel Baba'nın tüm o evlere bir gecede gidemeyeceğini fark ettim."

"Noel Baba'nın zararsız bir fantezi olduğunu fark ettiğin anda zekân değişmedi. Yazılı ve sözlü yeteneklerin aynı kaldı fakat farkındalığın yükseldi. Ansızın, güvenilir kaynaklardan –bu örnekte ailenden– gelen hikâyelerin tamamen uydurma olabildiğini fark ettin. Ve bu kavrayış anından sonra dünyayı aynı şekilde göremezdin çünkü gerçeklik farkındalığın değişmişti."

"Sanırım öyle."

"Okulda, Kızılderililer ile hacca gidenlerin Amerika'da Şükran Günü adını alacak günü kutlamak için bir araya geldiklerini de öğrendin, değil mi?"

"Evet."

"Bunun, kitapta yazdığı ve öğretmenlerin olduğunu söylediği için, doğru olması gerektiğini düşündün. Gerçeği öğrenmek gibi belirli bir amaçla okuldaydın; öğrendiğin şeye inanman mantıklıydı. Fakat şimdi araştırmacılar bize hacı-

lar ile Kızılderililerin ilk Şükran Günü'nün hiç gerçekleşmediğini söylüyor. Tıpkı Noel Baba gibi, tarih olarak kabul ettiğimiz pek çok şey basitçe uydurma."

"Sizin örneklerinizde, hep öğrenme var. Bu bana zekâ gibi görünüyor, farkındalık gibi değil."

"Farkındalık öğrenmeme ile ilgilidir. Bildiğini sandığın kadar çok şeyi bilmediğinin farkına varmadır."

Farkındalığın beş seviyesi adını verdiği şeyi açıkladı ve tüm insanların doğduklarında farkındalığın birinci seviyesini deneyimlediklerini söyledi. Yani var olduğunu ilk defa fark ettiğin zaman.

Farkındalığın ikinci seviyesinde, diğer insanların var olduğunu anlarsın. Otorite figürleri tarafından anlatılan şeylerin çoğuna inanırsın. İçinde yetiştiğin inanç sistemini kabul edersin.

Farkındalığın üçüncü seviyesinde, insanların inandıkları şeyler konusunda sıklıkla yanıldığını fark edersin. Kendi inançlarından bazılarında yanılabileceğini hisseder fakat hangileri olduğunu bilmezsin. Şüphelerine rağmen, yine de inançlarında huzur bulursun.

Dördüncü seviye, şüpheciliktir. Bilimsel yöntemin, neyin doğru olduğu konusunda en iyi ölçü olduğunu düşünürsün ve bilim, mantığın ve hislerin sayesinde doğruya ilişkin iyi işleyen bir kavrayışın olduğuna inanırsın. İş, ikinci ve üçüncü

seviyedeki insanlarla ilişki kurmaya gelince kibirlisindir.

Beşinci seviye farkındalık, Avatar'dır. Avatar, zihnin, gerçekliğe açılan bir pencere değil, bir illüzyon jeneratörü olduğunu anlar. Avatar, bilimin, yararlı olmasına rağmen, bir inanç sistemi olduğunun farkındadır. Bir Avatar, Tanrı'nın gücünün, olasılık ve Tanrı bilincinin kaçınılmaz yeniden birleşimi şeklinde dışa vurulduğunun farkındadır.

"Sanırım ben dördüncü seviyeyim," dedim, "en azından size göre."

"Evet sen dördüncü seviyesin," diye onayladı.

"Fakat şimdi bana beşinci seviyenin tüm sırlarını anlattığınıza göre, belki de seviye atlamışımdır. Bu böyle mi işliyor?"

"Hayır," dedi, "farkındalık yeni bilgiyi almaktan doğmaz. Eski bilgiyi reddetmekten doğar. Sen hâlâ dördüncü seviye illüzyonlarına yapışmış durumdasın."

"Birazcık kırıldım doğrusu," diye şakalaştım.

"Kırılmamalısın. Birinin farkındalık seviyesiyle ilgili olarak kastedilen bir iyi veya kötü yok. Hiçbir seviye, bir diğerinden daha iyi veya daha kötü değildir. İnsanlar, her seviyede mutluluğu tadarlar ve her seviyede topluma katkıda bulunurlar."

"Bu çok cömertçe görünüyor," dedim, "fakat sizin seviyenizin en yüksek numara olduğunu fark ettim. Bu belli ki iyi olan. Kendinizle biraz gurur duyuyor olmalısınız."

"Hiçbir şeyde iyi veya kötü yok; sadece yararlı olmak açısından farklar var. Her seviyedeki insan, yararlı olmak için aynı potansiyele sahiptir."

"Fakat diğer seviyelerde olmadığınızdan memnun olmalısınız."

"Hayır. Mutluluk diğer seviyelerde daha kolay gelir. Farkındalığım bedeli vardır. Bir Avatar, mutluluğu yalnızca hizmet etmekte bulabilir."

"Nasıl hizmet ediyorsunuz?""

"Bazen toplumun illüzyonlarının dengesi bozulur ve bu illüzyonlar birbirleriyle çatıştığında, duygular kontrolden çıkar. İnsanlar ölür. Yeterli sayıda insan ölürse, Tanrı'nın yeniden birleşimi riske girer. Bu meydana geldiğinde, Avatar devreye girer."

"Nasıl?"

"Kendini bir rüyadan uyandıramazsın. Zaten uyanık olan birinin seni nazikçe sarsması, kulağına fısıldaması gerekir. Yaptığım şey, bir anlamda bu."

"Her zamanki gibi, ne demek istediğinizden emin değilim."

Açıkladı, "Dünyadaki büyük liderler, her zaman aramızda en mantıksız olanlardır. Farkındalığın ikinci seviyesindedirler. Karizmatik liderler, insanları kendi illüzyonlarına dâhil etme konusunda doğal bir yeteneğe sahiplerdir. İnsanları, kişisel çıkarlarına karşı hareket etmeye ve liderlerin toplumun iyiliği konusundaki görüşlerini takip etmeye ikna ederler. Liderler, vatandaşları asla yerleşmeyecekleri toprakları ele geçirmek için

savaşa gitmeye ve farklı dinlerden insanları öldürmeye iterler."

"Tüm liderler mantıksız değil," diye karşı geldim.

"En etkili olanlar mantıksızdır. Matematik dehalarının veya mantık profesörlerinin büyük liderler olmalarına sıkça rastlamazsın. Mantık, liderliğe zarar verir."

"Şey, mantıksız liderlik işe yarıyor olmalı. Sonuçta dünya oldukça tıkırında gidiyor gibi görünüyor."

"İşe yarıyor çünkü insanların illüzyonları, ortalama olarak, dengede. Avatar, ara sıra, ihtiyaç olduğunda yeni fikirler tanıtarak, bunun böyle olmasını sağlıyor."

"Bir fikrin dünyayı bu kadar çok değiştirebileceğini düşünüyor musunuz?"

"Dünyayı değiştirebilen tek şey fikirlerdir. Gerisi detaydır."

Eve Gidiş

Zaman ve gereksinimler, ihtiyarın yanındayken yitip gitti. Günlerce konuştuk. Bir gündoğumu hatırlıyorum fakat daha fazlası olmuş olabilir. Onun yanında hiç yorgun hissetmedim. Sanki enerji, etraftaki her şeyi besleyerek, onu görünmez bir alan gibi sarmıştı. Hayranlık uyandırıcı, şaşırtıcı ve nihai olarak da, kelimeler diyarının ötesindeydi.

Hayat, enerji ve olasılık üzerine biraz daha konuştuk. Zaman zaman, kendi bedenime ait olma hissini kaybettim. Sanki bilincim, odadaki maddeleri kapsayarak genişlemiş gibiydi. Sallanan sandalyenin kolunda duran elime baktım; ahşap, hava ve el arasındaki ayrımın kayboluşunu izledim. Arada bir, ensemin arkasındaki deri katmanından tutulup havaya kaldırılmış, yavru bir kedi gibi hissettim; çaresiz, güvenli, sürgün.

Onun evini terk ettiğimi veya aracıma doğru yürüdüğümü olmasa da, her şeyin nasıl göründüğünü hatırlıyorum. Şehrin parlak kıyıları vardı. Sesler canlıydı. Renkler hayat doluydu. Nesneler, sanki her açıdan yanlarını ve arkalarını görebilirmişim gibi, daha boyutlu görünüyordu. Bir cadde ötede yapılan bir telefon konuşması duydum ve

sohbetin her iki tarafının da neler söylediğini biliyordum. Hava akımındaki her bir değişimi hissedebiliyordum.

Normalde kullanmadığım bir rotayı takip ederek eve gittim. Frene neredeyse hiç basmayarak yeşil ışıklar arasında süzüldüm. Yayalar kaldırımda duruyordu ve bir polis, bir kaza yerinin etrafından dolanmam için bana el işareti yaptı. Kazaya karışan tüm insanların güvende olduğunu biliyordum.

Anahtarım kilide girdiğinde, benimki gibi olan tüm diğer kilitleri ve tesadüfi olarak aynı olan tüm diğer anahtarları görebiliyordum. Sanki içeride minik bir gözlemciymişim ve endüstriyel boyuttaki ekipmana bakıyormuşum gibi, kilit dönerken iç mekanizmasını görebiliyordum.

Dairemdeki her şey orijinal boyutunun dörtte üçü büyüklüğünde görünüyordu. Hafifçe klostrofobikti.

Avatar'ın almayı reddettiği paketle birlikte mutfak masasına oturdum ve içindekileri merak ederek bir süre ona baktım. Açmak istedim fakat mükemmel bir anı mahvedecek bir şey istemiyordum. Yine de, zaman içinde, merak kazandı.

Katlanmış sarı bir not kâğıdı, kutudan kucağıma düştü. Onu açtım ve zar zor okunabilir mesajını okudum. Sadece bir cümleydi fakat o cümlede o kadar çok şey vardı ki, kendimi onu tekrar tekrar okurken buldum. Yine paketten çıkan kırmızı ekoseli battaniyeye sarılıp, cümleyi okuyarak tüm gece uyanık kaldım.

"Bir seferde yalnızca tek Avatar vardır."

Savaştan Sonra

"Bu sallanan sandalyeyi sevdim," dedi genç adam bana. "Bu şey kaç yıllık? Antika gibi görünüyor."

"Din Savaşı'ndan bir yıl önce aldım," dedim.

"Ben doğmadan önce savaş bittiği için memnunum," dedi genç adam ve iç çekti. "O zaman yaşıyor olmak nasıl bir şeydir, hayal edemiyorum."

"Kaçırdığın için şanslısın."

"Siz de o savaşta mıydınız?"

"Herkes o savaştaydı."

"Bir şey sormama izin verin," dedi. "Savaş neden bitti dersiniz? Okulda herkesin bir anda savaşmayı bıraktığını öğrendik. Kimse nedenini bilmiyor. Dünya liderleri arasındaki gizli anlaşmalar hakkında birçok teori olmasına rağmen, kimse gerçekten bilmiyor. Siz oradaydınız. Sizce neden herkes aniden savaşmayı bıraktı?"

"Ateşe bir kütük daha at, sana anlatacağım."

Genç adam saatine baktı ve tereddüt etti. Öğle yemeğinden önce uğrayacağı pek çok yer vardı. Sonra şömineye döndü ve sağlam bir kütük seçti.

"Bir bozuk parayı havaya atarsan," dedim, "ne sıklıkla tura gelir?"

TANRI'NIN ENKAZI

BİR DÜŞÜNCE DENEYİ

SCOTT ADAMS

Ey okur!.. Emniyet kemerini tak ve sıra dışı bir düşünsel maceraya hazırla kendini...

Bu sayfalarda sana, dünyaya, gerçekliğe ve Tanrı'ya dair söylenenler, sınırlarını tamamen farklı bir boyutla tanıştıracak...

Bu, herkesin eşit derecede keyif alıp yararlanacağı türden bir kitap değil. Bu kitap, yazarının tabiriyle, "beyinlerinin, kafataslarının içinde fırıl fırıl dönmesinden hoşlanan" kişileri hedefliyor...

Dilbert'in yaratıcısı, çok satan yazar Scott Adams, tuhaf bir çift ile tanıştırıyor bizi... Genç bir adam ile "her şeyi bilen" ihtiyar Bay Avatar arasında geçen, zekice kurgulanmış bu sohbet boyunca, kuantum fiziğinden psişik fenomenlere, din savaşlarından illüzyonlara, özgür iradeden evrime, şanstan kadere, ilişkilere dek aralanmadık kapı bırakılmıyor. İhtiyar'ın en güçlü, zorlu ve şaşırtıcı savı ise, Tanrı kavramı üzerine oluyor.

En çok satan elektronik kitaplar listesinde hızla bir numaraya yerleşen ve Amerika'da elli bin kopyanın üstünde satış yakalayan *Tanrı'nın Enkazı*, yaşamın büyük sırlarını oyuncul bir kurguyla ele alıyor ve okuyucusuna kitaplarda deneyimlenebilecek en ilgi uyandırıcı gerçeklik görüşlerinden birini sunuyor.

DKY

ISBN 975-553-500-5

9 789755 535005